

Kakor smo v zadnjem trenutku izvele, da nameravamo gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane v nekem mestnem gledališču vsled težav ohvir izpustiti, oziroma bo predloženo pozneje.

Že prodane vstopnice obdržijo veljavnost za prireditev, katere datum še pravočasno sporočili.

14. in 15. april 1942

Jugoslovanski novinarji izstopili iz Mednarodne organizacije novinarjev

Spet se te dni spominjamo največjega zločina, ki je bil storjen nad našim ljudstvom 14. in 15. aprila 1942. Z zločinsko izselitvijo na stolice zavednih slovenskih družin, ki so jih koroški nacisti v svoji zmagoslavni podivjanosti nasilno odtrgali od domače grude in jih z brezprimerno krutostjo odvlekli v prisilna taborišča Nemčije, je stoletno nasilje nad slovenskim narodom na Koroškem doseglo svoj višek. Nacizem je hotel dovršiti to, kar so davno pred njim pričeli koroški šovinisti, njihov Heimatbund s Steinacherjem, renegatom Schumyjem in drugimi „Abwehrkämpferji“ in koroškimi Heimattreue, namreč: dokončno uničiti in iztrebiti slovenski živelj na Koroškem.

Ko smo se leta 1945 vrnili, smo kljub čudnemu sprejemu na beljaškem kolodvoru pričakovali, da bo oblast vsaj nekoliko upoštevala naše žrtve, da bo popravila vsaj škodo, ki smo jo vsled izselitve utrpeli. Toda prišlo je drugače. Prav kmalu smo videli, da je ostalo vse pri starem. Na mesto poprave ogromne škode — o borih šilingih, ki so jih izseljencem dali in z denarno reformo spet vzeli, ni vredno govoriti — smo vedno spet slišali nove grožnje z izselitvijo, nasiljem in drugimi persekucijami, izseljenci so bili zapostavljeni vsepovsodi, samo ne pri predpisih oddaj, krivci izselitve, razen krvnika Kaibitscha, ki pa je bil tako milo obsojen, da je njegova „obsodba“ v posmeh vsem našim žrtvam, so ostali na svobodi in danes skoraj v celoti zavzemajo odgovorne položaje, politika germanizacije in iztrebljanja koroških Slovencev se nadaljuje in stopnjuje. Še in še bi lahko naštevali krivice, ki so jih nam v zadnjih letih prizadevali stari šovinistični politiki v novih oblačilih, in o tem napisali celo knjigo. Koroškimi šovinističnim oblastnikom je pač žal, da smo se vrnili, da se z nami ni zgodilo to, kar so nam namenili tisti, ki so nas izselili. To je danes popolnoma očitno in ni nobenega dvoma, da bi nas najrajši, seveda če bi mogli, spet izselili in izpolnili geslo rajnega Führerja: „Macht mir das Land deutsch!“

Ko se spominjamo zločinske izselitve in vsega nepopisnega gorja v tujini, v taboriščih, se postavlja pred nas vprašanje: **ali naj se vse to nasilje, gorje, zatiranje in preganjanje spet ponovi?**

Nikoli in nikdar!

Koroški Slovenci hočemo končno svobodno živeti! Da pa bomo res svobodno živeli, leži na nas samih. Nihče nam svobode ne bo dal, če si je sami ne bomo priborili, nihče ne popravil krivic, nihče nas ne bo branil pred novimi napadi, novim nasiljem in preganjanjem, če tega ne bomo storili sami. Toda za to je potrebna enotnost nas vseh. Če bomo razcepljeni hodili vsak svojo pot, nas bodo kmalu zatrli. Da je to želja in načrt koroških šovinistov, vidimo dnevno. Zato mora biti v bodoče naša največja skrb, da bomo odpravili tisto neenotnost, ki je bila umetno vnešena med nas in

V Zagrebu je bil plenum Zveze novinarjev Jugoslavije, ki so se ga udeležili delegati iz vseh republik in na katerem so obravnavali diskriminatorno ravnanje informbirojevskih držav proti jugoslovanskim novinarjem. Na svojem plenumu so jugoslovanski novinarji sklenili, da izstopijo iz Mednarodne organizacije novinarjev in so poslali vsem zvezam novinarjev v svetu odprto pismo, v katerem poudarjajo, da je tajništvo mednarodne organizacije novinarjev, ki ima sedež v Pragi, od koder vodi v organizaciji politi-

ko, katere namen je, spremeniti to organizacijo v orodje zunanje politike Sovjetske zveze, storilo zadnje mesece več dejanj, ki niso samo pristranski akti nasproti Jugoslaviji, temveč tudi kršitev prakse in statuta mednarodne organizacije novinarjev. S tem dela tajništvo proti smotrom, katerim naj bi ta organizacija služila.

Jugoslovanski novinarji navajajo v svojem pismu pristransko ravnanje tajništva in zabranitev udeležbe jugoslovanskega zastopnika na zasedanju Izvršnega odbora Mednarod-

ne organizacije novinarjev, ki je na zasedanju, katerega se je udeležila le tretjina članov Izvršnega odbora, sklenila, predlagati na kongresu izključitev Zveze novinarjev Jugoslavije iz Mednarodne organizacije novinarjev. V pismu je rečeno, da pomeni ta sklep kršitev statuta Mednarodne novinarske organizacije, katerega 10. člen določa, da mora Izvršni odbor, če gre za ložbo nacionalne organizacije proti neki drugi organizaciji, hkrati obravnavati tudi obrambo obtožene organizacije in oba dokumenta skupno s svojim mnenjem pismeno dostaviti vsem organizacijam-članicam najmanj dva meseca pred kongresom, ki šele lahko sprejme dokončno odločitev (ne pa Izvršni odbor sam), česar pa tajništvo Mednarodne organizacije novinarjev ni napravilo.

Nadalje je v pismu rečeno: Vse to ravnanje tajništva Mednarodne organizacije novinarjev je mogoče z lahkoto pojasniti, če vemo, kakšno politiko vodijo predstavniki Informbiroja po navodilih SZ v vseh mednarodnih demokratičnih organizacijah, kakršne so Mednarodna federacija demokratičnih žena, Svetovna federacija demokratične mladine, mirovni kongresi itd. Namen te politike je, da bi te organizacije, namesto da bi delale za zблиžanje vseh demokratičnih sil na svetu, namesto da bi širile idejo demokratičnega mednarodnega sodelovanja, spremenili v navadno slepo orodje ene velesile. Mednarodna organizacija novinarjev, ustanovljena zato, da bi služila zблиžanju naprednih novinarjev sveta, ki mislijo, da mora biti tisk svoboden in služiti pravici ljudi na svetu, se je izneverila smotrom, zaradi katerih je bila ustanovljena. S svojim ravnanjem z jugoslovanskimi novinarji dokazuje, da ne služi več tem smotrom, temveč ozkim in sebičnim hegemonističnim koristim velesile, tako politiko pa je mogoče voditi in se vodi samo z obrekovanjem, lažmi in potvorbami. Tisk, ki uporablja take metode in služi s tem tej politiki, mora izgubiti in je izgubil lik demokratičnega tiska, to je takega tiska, za kakršnega bi se morala boriti demokratična organizacija novinarjev.

Tako se je mednarodna organizacija novinarjev spremenila v ozko skupino, v kateri je članstvo odvisno od kapitulacije pred hegemonistično politiko neke velesile, s tem je prenehala biti organ mednarodnega demokratičnega sodelovanja. In zato je Zveza jugoslovanskih novinarjev sklenila, izstopiti iz te organizacije.

Ob koncu pravijo jugoslovanski novinarji v svojem pismu, da je Zveza jugoslovanskih novinarjev vedno bila in ostala zvesta načelom, ki jih je ob svoji ustanovitvi sprejela Mednarodna organizacija novinarjev. Jugoslovanski novinarji se bodo še nadalje odločno borili za demokratično mednarodno sodelovanje, za enakopravne odnose med narodi in državami.

Sijajna zmaga jugoslovanskih nogometašev

V CELOVCU

Za hokejisti na ledu in smučarji, ki so bili na Koroškem februarja in marca 1950, so ob velikonočnih praznikih prišli v Celovec jugoslovanski nogometaši nogometnega kluba „Budučnost“. Dočim so bili hokejisti in smučarji iz Slovenije, je bila pot nogometašev nekoliko daljša — prišli so iz Titograda v Črni gori.

V Celovcu so imeli dve tekmi in sicer: na Veliko noč so igrali proti KAC (Klagenfurter Athletik-Sport-Club), na velikonočni ponedeljek pa proti ASK (Arbeiter-Sport-Klub iz Št. Petra pri Celovcu). Jugoslovanski nogometaši, ki so prvotno igrali, so navdušili vse gledalce.

Tako krasnega načina igranja Celovec že dolgo ni več videl. Tudi celovški nogometaši niso igrali slabo, vendar kljub vztrajnim prizadevanjem in velikim naporom niso mogli doseči niti enega gola.

Ko sem o teh dveh tekmah govoril z nekim celovškim športnikom, ki mu je nogomet že prešel v meso in kri in je v tem oziru gotovo strokovnjak, mi je dejal: Jugoslovanski nogometaši so na tako visoki stopnji, da se od njih še marsikaj lahko naučimo. Mislim, da ni športnika in nogometaša, ki si ne bi želel večkratnega obiska jugoslovanskih športnikov na Koroškem!

Rezultati tekem so naslednji: „Budučnost“ — KAC 4:0 (Nadaljevanje na drugi strani)

V nedeljo, dne 23. aprila 1950 ob 9. uri dopoldne bo v dvorani gostilne Roth, Celovec, Pfarrhofgasse

POKRAJINSKI ZBOR

Zveze mladine za Slovensko Koroško

Delegat in goste prosimo, da se zbora zanesljivo udeleže. — Povabili smo tudi zastopnike Ljudske mladine Slovenije, LM Jugoslavije, slovenske mladine v Italiji in zastopnika Svetovne federacije demokratične mladine.

Popoldne bo predvajanje jugoslovanskega filma

„To ljudstvo bo živelo“

Zveza mladine za Slov. Koroško

nam kar v zadnjem času dokazujejo neštet primeri, samo škoduje!

Misel **enotnosti** nas naj vodi tudi jutri, ko se bomo zbrali na občnem zboru naše organizacije „Zveze slovenskih izseljencev“ in tam sklepali o nadaljnjih ukrepih za končno popravilo vse škode, ki smo jo utrpeli vsled izselitve. Če bomo vsi izseljenci strujeni v svoji organizaciji, bomo imeli tudi uspehe in dosegli to, kar nam gre, zakaj stara resnica je: **le enotnost rodi uspehe!**

Tista skupnost in medsebojna

povezanost, ki smo ju gojili v taboriščih v skupnem trpljenju in boju za obstanek, naj nas družita tudi danes. Tam ni bilo meje med nami, vsi trpini smi si bili popolnoma edini. Doletela nas je ista usoda in tovariško smo jo delili in skupno prenašali vse gorje. To pa naj bo tudi danes. Skupno moramo v borbo za naše pravice, za popravilo škode in proti vsem načrtom velenemških šovinistov, ki delajo na tem, da bi se 14. in 15. april 1942 spet ponovila. Le tako bomo uspeli in si zagotovili srečnejše življenje.

Primorsko ljudstvo je počastilo spomin svojih herojev

Nedelja, dne 2. t. m. je bila za Komen na Krasu resnično cvetna nedelja. Sama narava se je oblekla v svečano obleko, kakršno zna pričarati le pomladansko sonce na Krasu, ki je ves ta dan toplo sijalo, da se je še bolj bleščal z zelenjem, cvetjem in zastavami okrašeni trg pod cerkvijo v Komnu. V cvetju in zelenju pa so bili tudi kamioni, vozovi in kolesa, na katerih so prihajale množice, da se oddolžijo svojim velikim junakom, ki so dali svoja življenja za svobodo svojega ljudstva.

Pa saj je veljala svečanost velikemu priznanju za vse primorsko ljudstvo. Na predlog Vrhovnega komandanta oboroženih sil FLRJ je namreč Prezidijski Ljudske skupščine FLRJ razglasil za narodne heroje tri junake s Krasa in Primorja Darka Marušiča - Blaža, Jožeta Tomažiča - Pino in Antona Štibeljca - Stjenka. S tem je bilo hkrati odlikovano tudi vse primorsko ljudstvo, ki je v svoji težki zgodovini, posebno pa v minuli narodnoosvobodilni vojni pokazalo toliko junaškega odpora, vztrajnosti in poguma. Nič čuda zato, da se je v Komnu zbralo okoli 10.000 primorskih rojakov, da prisostvujejo veliki svečanosti v počastitev spomina svojih herojev in podelitev odlikovanj materam padlih velikih junakov, ki se je vršila na visoki tribuni pred

Nagradna križanka „Knežji kamen“

V velikonočni številki se nam je pri besedilu križanke vrinila neljuba napaka in se mora pravilno glasiti:

Vodoravno: ... 27. zgodovinsko mesto v Dalmaciji, 29. nauk o doslednem sklepanju in mišljenju, 30. kralica za koncentracijsko taborišče, ...

Zaradi tega smo podaljšali tudi rok za pošiljanje rešitev do **22. aprila 1950.**

Dragi Slovenski vestnik!

Najprej prihajam z opravičilom, ker se zdaj že več tednov javljam popolnoma neredno. Oprosti mi prav tako kot mi bodo oprostili vrli koroški Slovenci, če jim poveš, da sem novinar in da je bila prejšnji mesec pri nas predvolivna kampaanja. Volitve v Ljudsko skupščino so sedaj minile in prinesle samo ob sebi umevno zmago Ljudske fronte. S temi volitvami so narodi Jugoslavije potrdili, da jim je sedanjše vodstvo v maršalom Titom na čelu vredno vsega zaupanja. Kaj ne bi! Vsemu svetu je že danes jasno, razen kominformovskim slepcem in zagrizenim nazadnjakom, da hoče biti naša domovina svobodna in neodvisna. Mi, delovni ljudje Jugoslavije, smo 26. marca glasovali za Tita, to se pravi, za življenje v svobodi.

Gotovo bo koroške Slovence zanimalo, kako so te volitve potekale. Inozemstvo se je za te volitve zelo zanimalo in slišati je bilo razne vrste prerokovanj. Na vso srečo preroki niti na zahodu niti na vzhodu niso niti iznajdljivi niti duhoviti. Manjka jim osnovne stvari, po kateri je možno, da neka prerokba obvelja — in ta je, da preslabo poznajo naše ljudstvo in zato v svojih željah zavedeni ponavljajo vedno iste nesmisle. Jugoslovani upamo, da so jim rezultati volitev odprli oči.

Zadnje volitve so zanimive in poučne iz raznih vidikov. Še posebno

novozgrajenim združnim domom. V ozadju tribune so bile slike herojev, pod slikami pa napis:

„Pino, Blaž, Stjenka — slava Vam!“

Kakor slovesna zaobljuba pa spodaj na tribuni:

„Izgradnja socializma — najlepši spomenik padlim herojem!“

Na svečanosti je bilo zastopano po svojih zastopnikih vse slovensko ljudstvo iz svobodne domovine, iz obeh con Tržaškega ozemlja, s Slovenske Koroške in Gorice, da kakor v borbi tudi v počastitvi svojih junakov pred vsem svetom izpriča svojo enotnost in povezavo. Ob navzočnosti visokih funkcionarjev ljudske oblasti, CK KPJ, KPS in

množičnih organizacij je poleg drugih spregovoril minister in ljudski poslanec tov. Ivan Regent in poudaril, da je treba boj, ki so ga začeli primorski junaki, biti do končne zmage, do izgraditve socializma s toliko požrtvovalnostjo, kakor so jo pokazali junaki Pino, Stjenka in Blaž. Primorsko ljudstvo bo spomin na svoje junake najbolj počastilo, če nadaljuje njihovo delo — boj za svobodo in boljšo bodočnost vsega našega ljudstva. Kot zastopnik Zveze tržaških partizanov je orisal delo padlih herojev v Trstu tov. Tine Lipovec, v imenu koroških partizanov in vseh koroških Slovencev pa je čestital primorskemu ljudstvu in zlasti materam padlih junakov tov. dr. Franci Zwitter, ki je obljubil, da bomo koroški Slo-

Sijajna zmaga jugoslovanskih nogometašev

Nadaljevanje s prve strani

„Budučnost“ — ASK 4:0

Obe tekmi sta bili na KAC-štadionu; prve se je udeležilo okoli 2500 ljudi, druge pa 1500 ljudi.

Črnogorski nogometaši ob svojem obisku v Celovcu tudi niso hoteli zamuditi priložnosti, da bi obiskali spomenik padlim partizanom v št. Rupertu pri Velikovcu. Tudi oni so slišali o naši junaški borbi proti fašizmu, prav tako tudi jim je znana naša borba v povojnih letih. Kakor slovenski narod, so tudi bratje Črnogorci najtesneje povezani z našo usodo. Na veliko soboto so obiskali žentrupeški spomenik in se poklonili junaškemu borcem, s katerimi so se skupno borili za iste cilje. Da bi si ogledali še druge kraje naše zemlje, jim na žalost čas ni dopuščal.

Ko smo se poslavljali, smo si krepko stisnili roke in si zaklical: Na svidenje!

In na Dunaju

Prav tako so ob velikonočnih

praznikih igrali jugoslovanski nogometaši tudi na Dunaju in sicer moštvo nogometnega kluba „Crvena zvezda“. V nedeljo so ob udeležbi 10.000 gledalcev nastopili proti prvaku avstrijske lige „Austria“ in ga v mojstrskem igranju premagali 4:0. Takoj po pričetku igre so jugoslovanski nogometaši prevzeli vodstvo in do konca tako dovršeno igrali, da tudi najboljši avstrijski igralci niso prišli do večjih akcij. Celotno avstrijsko in predvsem dunajski časopisi ne morejo prehvaliti kvalitete igranja Jugoslovancev in poudarjajo, da je moštvo „Austria“ lahko zadovoljno, da ni doživelo še večjega poraza.

V ponedeljek nato je igrala „Crvena zvezda“ proti staremu mojstru „Rapid“, kjer se je takoj poznalo, da so Jugoslovani še izmučeni od nedeljskega igranja. Kljub temu pa so dali Dunajčanom dovolj opravka in so ti le z vso silo dosegli rezultat 2:1 za „Rapid“.

venci po zgledu padlih junakov nadaljevali borbo za popolno enakopravnost slovenskega življa na Koroškem.

Nato je sekretar Prezidijske Ljudske skupščine LR Slovenije tov. Lubej Franc slovesno izročil najvišja odlikovanja materam padlih herojev in pri tem dejal:

„Ta svečanost se vrši med razvalinami preteklosti in novimi hrami. Ob vsem tem se naš človek, ko stoji pred novo krivico, sprašuje, zakaj so padli ti trije naši novi narodni heroji in nešteto drugih sinov te zemlje. Toda mi vemo, da niso padli zaman. Padli so za svobodo svojega ljudstva, za vse človeštvo, za zmago nad mračnjaštvom. Toda če to pozabljajo oni, ki jim to gre v račun, ne pozabljamo tega mi, ki nadaljujemo njihovo borbo.“

Na koncu je spregovoril še pomočnik ministra za zunanje zadeve FLRJ tov. Jože Vilfan in nato, ko se je najprej poklonil materam, med drugim nadaljeval: „Ti heroji in vsa naša borba so dokaz, da tudi majhen narod lahko ustvarja čuda, če se zavestno bori za dosego svoje svobode. Kakor pa smo se znali sami osvoboditi, tako si bomo znali sami zgraditi tudi socializem. V svetu bi hoteli to nekateri zabrisati, ker smo jim prenevaren zgled. Mi utiramo nova pota za ves ostali svet. Mi nosimo odgovornost ne le pred bodočimi pokolenji, temveč tudi pred vsem naprednim človeštvom.“

Naših herojev se spominjamo s čistim ponosom. Mi smo se učili od njih, drugi pa se bodo učili od nas.“

Vabilo na

Občni zbor

Zveze slovenskih izseljencev

ki bo na dan 8. obletnice našega pregnanstva, v nedeljo, dne 16. aprila 1950 ob 14. uri v gostilni Roth v Celovcu, Pfarrhofgasse 8.

Vse izseljence prosimo, da se udeležijo v čim večjem številu našega spominskega dneva.

Zveza slovenskih izseljencev

novic. Predvsem je pri nas še vedno precej hladno, ni še prave pomladi. Tako je le še malo zelenja in cvetja. Naši kmetje v zadrugah in zunaj njih se trudijo, da bi čim bolj opravili pomladanska dela — oranje, setev itd. Od tega je mnogo odvisno. Naši kmetje se zavedajo, da so z delavcem v mestu ena velika družina. Oni morajo dati delavcu kruh, delavec pa zato daje kmetu elektriko, stroje in drugo, kar mu je potrebno. Čim več bomo imeli kruha doma, tem manj bomo imeli skrbi in lažje nam bo življenje — tako pravijo tisti naši kmetje, ki se zavedajo velikih nalog našega časa.

Na koncu naj povem še to, da smo v Ljubljani dobili novo visoko šolo. Dosedanja tehniška fakulteta univerze se je izločila iz sestava univerze in postala samostojna Visoka tehniška šola, katere prvi rektor je postal inž. Alojz Hrovat. Tako imamo danes v Ljubljani poleg univerze in njenih pomožnih ustanov in institutov še medicinsko visoko šolo, visoko tehniško šolo ter več akademij, kot n. pr. za glasbo, za upodabljanje umetnost, za igralstvo umetnost. Slovenski narod ima sedaj vse visoke šole, kakor jih imajo najbolj razviti narodi!

Za danes bodi dovolj, dragi „Slovenski vestnik“! Potrudil se bom, da Ti bom čim prej postregel z novicami in da se bom bolj pridno oglašal, kot doslej!

Tebi in vsem koroškim Slovencev pošilja lepe pozdrave iz matične domovine

France Vičan

Bismo iz

Jugoslavije

zanimivo sliko nam pokažejo, če jih primerjamo z volitvami v ustavodajno skupščino, ki so bile 11. novembra 1945. Že tiste volitve so prinesle popolno zmago Ljudske fronte. Zato je bil 11. november zgodovinski dan nove Jugoslavije. Sedaj se je raznim zgodovinskim dnem naše domovine pridružil še novi dan — 26. marec 1950, dan, ki dokazuje izredno zrelost jugoslovanskega ljudstva, ki se ji po pravici divi svet.

Tako je 26. marec ponovno dokazal in potrdil nezlomljivo enotnost naših narodov. Naša enotnost je tista čudovita stvar, ki nas vodi od zmage do zmage. Stara Jugoslavija ni poznala enotnosti narodov — zato je bila trhla in majava stavba, ki ni prenesla hudega viharja. Mi pa danes kljubujemo vsemu svetu in naša dežela je znana po tem, da trguje samo z blagom, s stvarmi, ne pa z načeli.

Za čitatelje „Slovenskega vestnika“ nekaj primerjav v volitvah v naši državi.

Leta 1945 je od 8,383.455 volivnih upravičencev volilo 7,413.214

volivcev ali 80.43 %. Od vseh oddanih glasov je dobila Ljudska fronta 6,574.975 glasov ali 88.69 %, skrinjice brez liste pa 838.839 ali 11.31 %. Pri volitvah 26. marca pa je volilo 9,059.113 volivcev in od tega za kandidate Ljud. fronte za Zvezni svet 8,445.988 ali 93.23 %, za Svet narodov pa 8,426.368 volivcev ali 93.42 %. Skrinjice brez liste pa so dobile samo 6.77 % glasov za Zvezni svet in 6.58 % za Svet narodov. Iz teh števil je jasno razvidno, kako je padel odstotek tistih, ki so glasovali proti kandidatom Ljudske fronte. To pomeni z drugimi besedami, da je naša domovina v preteklih letih doživela velikanski razvoj, ki se ga veseli ogromna večina vsega našega prebivalstva. To pomeni, da je zaupanje jugoslovanskih narodov v maršala Tita in v Ljudsko fronto celo naraslo. Svet, ki nam je sovražen, mora računati s temi dejstvi.

Po volitvah se naša bitka za socializem nadaljuje po začrtani poti. Z zaupanjem zremo v bodočnost, saj se dobro zavedamo, da bo bodočnost — delo naših rok!

Sedaj bi moral povedati nekaj

14. - 15. APRIL 1942

Izselitev - izraz brezmejne mrznje do slovenskega naroda

Med „temeljiti“ sredstvi za uničenje koroških Slovencev Nemci niso izbirali. Vsako je bilo dobro, samo da so ga temeljito opravili. Najradikalnejše sredstvo za uničenje koroških Slovencev naj bi bila **popolna preselitev vseh Slovencev, zavednih, in, kar je zlasti treba poudariti, tudi nezavednih.** Ta načrt dokazuje, kako so žovinstični potujčevalci izrabljali nezavedne Slovence brez vsakega pomisleka le za svoje podle načrte. Ti zločinci so se zavedali, da ti „nezavedni“ Slovenci kljub materialni odvisnosti od nemških delodajalcev v resnici niso bili njihovi, pa če so se stokrat zapisali za Nemce. Tudi z njimi je bilo zato treba obračunati radikalno.

Načrtno izseljevanje Slovencev so Nemci začeli izvajati spomladi 1942 v tistih mesecih, ko so začeli Nemci prodirati najdalj proti vzhodu, na Kavkaz in Volgo. Nikomur, ki pozna režim stoletnega nemškega potujčevanja na Koroškem, ni mogel ta akt pomeniti nikakega slučajnega terorističnega dejanja nacističnega režima. Bil je le zadnji izraz brezmejne mrznje do slovenskega naroda in njegovega obstoja na Koroškem. Tudi praktično so se z načrtom ukvarjali že mnogo let prej. Že 1938 so se oglašili prvi glasovi po razčiščenju slovenskega vprašanja za vse večne čase. Odslej so se nanj pripravljali premišljeno in sistematično.

V slovenskih rokah je dopis poslednjega okrožnega vodje nacistične stranke za celovško okrožje z dne 25. avgusta 1939 na vodjo krajevne nacistične organizacije v Radizah Hermana Ruttniga, kjer je obrazložen postopek, po katerem bi bilo mogoče odstraniti slovensko inteligenco. Značilen je stavek, v katerem se opozarja na sporazum med Gauleiterjem in škofijskim ordinariatom v Celovcu. Po tem sporazumu ne sme nacistična stranka zahtevati izgon slovenske koroške duhovščine neposredno od ordinariata, temveč le s posredovanjem gestapa. V drugem dopisu z dne 10. julija 1940 zahteva propagandni vodja nacistične stranke za celovško okrožje Koch od krajevnega vodje nacistov na Radizah zaključek o poizvedbah o slovenskih družinah, ki bi jih bilo treba nasilno pregnati s Koroške. Dopis ima oznako „strogo zaupno“.

Vse dolgotrajne priprave in konkretno delo pri preselitvah so izšle iz celovških pisarn. Najvišja državna oblast jih je v vsem potrdila in jim dala svoj blagoslov, tako da moramo reči, da bi s preselitvijo Slovencev bilo ustrezno vsem. Krivi so bili vsi, celovski faktorji še bolj, ker so se na ta cilj s potujčevalnim delom sistematično pripravljali že zdavnaj, ko o nacizmu še ni bilo mogoče govoriti.

Prvi izseljevalni vihar je prišel nad koroške Slovence spomladi 1942, ko je 14. in 15. aprila v prvih jutranjih urah planila do zob oborožena gestapovska drhal nad mirne slovenske vasi od Djekš in Celovca pa dol do Karavank in od Pliberka v Podjuni do Šmohorja na Zilji. V nekaj minutah so morali slovenski kmetje z otroki, ženami in starčki in malenkostno prtljago zapustiti domove in zemljo, ki so jo s svojimi dedi obdelovali že 1300 let. V nekaj urah so gestapovci pobrali nekaj sto slovenskih družin in jih odpeljali najprej v celovško taborišče, nato pa v nemška koncentracijska taborišča. Med aretiranci so bili celo vojaki v nemških uniformah, ki so ta-

krat bili doma na dopustu in morali potem iti z domačimi.

Te družine so bile doma iz vseh okrajev, v katerih prebivajo Slovenci. Predvsem so bili iz šmohorskega, beljaškega, celovškega, velikovškega in wolfsberškega okraja. Nekaj malega jih je bilo celo iz žentvidskega okraja. Vso zemljo, s katero so Slovence izselili in ki je bila vredna več milijonov predvojnih šilingov, je oblast zaplenila. Upravo nad njo so izročili „Nemški naselitveni družbi“, ki je na njej naseljevala potem Nemce. Družba je imela svoj sedež v Berlinu, v Celovcu pa podružnico. Centrala v Berlinu je bila 1888 ustanovljena kot delniški bančni zavod z imenom „Deutsche Ansiedlungsbank“. Po priključitvi Avstrije k Nemčiji je ta banka spremenila ime v „Deutsche Ansiedlungsgesellschaft“. Ta družba je s svojo podružnico v Celovcu bila nov dokaz povezave koroških potujčevalnih ciljev in metod s centralnimi nemškimi težnjami, dokaz, da je Koroška bila operacijsko izhodišče „pritiska na Jadransko morje“, germanizacije Slovencev, vsakovrstnega nasilja itd.

Selitev Slovencev 14. in 15. aprila 1942 je bila prva selitev. Po metodah je bila policijska aretacija državi nevarnih ljudi, po cilju, ki so ga zasledovali, je pa bila strahovalni manever, ker so nacisti z aretacijo najzavednejših in najuglednejših Slovencev hoteli spodmakniti tla za kakršno koli revolucionarno gibanje med koroškimi Slovenci.

Nemški načrti za popolno preselitev Slovencev so medtem rasli in

dobivali vedno konkretnejšo obliko. Iz pisarn so prodrli med ljudi in tudi med Slovence. Ni že minilo leto dni, ko se je med njimi znova pojavila beseda selitev. Ljudje so z nestrpnostjo čakali pomladi, da bi pred nemškimi roparji z družinami vred pobegnili v planine. Nemci so menda to zaslutili in hoteli zato svoje namene pospešiti. V začetku februarja 1943 so ljudje že opazili v nemških predelih dežele, ki mejijo na slovenske, zbiranje vozil. Iz Celovca so prihajala poročila, da bodo izselili 50 tisoč koroških Slovencev in to - v Ukrajino. Razumljivo je, da sta po slovenskih krajih zavladala groza in strah.

Nenadoma je postalo vse tiho. Kaj se je zgodilo? Sovjetske armade so dosegle nad nemškimi osvajalci eno najveličastnejših zmag pri Stalingradu in začele Nemce poditi nazaj, nazaj in vedno le nazaj. Na Koroškem je zavladal strah, toda ne med Slovenci, temveč med celovško gospodo. Stalingrajski nemški poraz, ena tistih velikih peripetij, ki se redko odigravajo v svetovni zgodovini, je odjeknil na Koroškem. Nemci so opustili preseljevanje Slovencev, prijelo so se jih druge skrbi. Maier-Kaibitschev preselitveni načrt je moral ostati zaprt v miznici. Po njem je bilo določeno, da se vsi koroški Slovenci preselijo v pokrajino, ki leži južno od Harkova in zapadno od Rostova, Slovenci z Gorenjske pa na Krim. V načrtu so bili celo točno določeni kraji, kamor naj bi bile preseljene posamezne občine iz Koroške in Gorenjske. Ta peklen-

ski nacistični načrt so potrdile številne izpovedi koroških Slovencev, ki so bili prisilno mobilizirani v nemško vojsko in se borili na vzhodni fronti. Ti vojaki so izpovedali, da so južno od Harkova in zapadno od Rostova videli v raznih krajih že izdelane in pripravljene nove barake, na katerih so bili napisi raznih večjih krajev iz radovljiskega in litijskega okraja. V te barake so hoteli nacisti preseliti vse slovensko prebivalstvo iz Koroške, Gorenjske in litijskega okraja. Pokrajino samo so krstili za novo Koroško — Neukärnten. Maier Kaibitschev preselitveni načrt, ki izpričuje vso to podlost Nemcev, je izpodtetel. Za Slovence pa je eden od dokazov za njegovo krivdo pri razpihovanju mrznje do slovenskega naroda in nasilja nad njim.

Stalingrajska zmaga sovjetskih armad je zaradi nacističnih načrtov z vsemi Slovenci, s koroškimi pa še posebej, odločilno posegla v usodo slovenskega naroda. Čeprav se je odigrala tisoče kilometrov daleč, so se njene blagodejne posledice poznale tudi na Koroškem. Korošci sami so znali ceniti veličino teh zmag. Partizansko gibanje je od teh mesecev dalje dobivalo občutno vedno večji obseg. Rastlo je v širino in postajalo vse bolj borbena. Od tega niso koroških Slovencev odvrnile nobene represalije, čeprav so bile obsežne in brutalne kakor povsod tam, kjer so Nemci izgubljali tla pod nogami.

Namesto preselitve so nacisti na Koroškem po strahotnih porazih na vzhodni fronti in vzporedno z njimi uvajali vedno hujši režim ubijanja, mučenja in pošiljanja v koncentracijska taborišča.

(Koroški zbornik)

JANKO OGRIS:

LETA PREIZKUŠNJE

Z nepopisnimi občutki smo se 14. aprila 1942 poslavljali od svojih domov. Domovina mili kraj, koliko časa te bomo gledali samo v duhu! To so bile naše misli, ki so nas tirali raz naših domov v tujino. Po kratkem času so nas odvedli iz Celovca, pot je šla proti ledenemu severu, za nas dvakrat mrzli tujini. Prvi so se od nas ločili tisti, ki so šli na Hesselberg, potem v Hagenbüchl, Schwarzenberg, Frauenaarach, Weisenburg, Eichstaett, druge so spet vlekli skorajda na obalo Vzhodnega morja, v bližino Stettina, tja v Rehnitz. V vsakem taborišču nas je prevzel SS-ovec, „Lagerführer“, kateremu so bili pridruženi še drugi pomagači za delo v pisarni in sanitetno službo — navadno sestre Rdečega križa. Vsi ti so imeli nalogo, da nas nadzirajo in javijo vse, kar ne bi bilo v skladu z nacističnimi manirami „Lagerführerja“. Ta pa je sporočil vse na „Volksdeutsche Mittelstelle“ v Nürnbergu. „Volksdeutsche Mittelstelle“ v Nürnbergu je sodila tudi vse prestopke in izrekala kazni, bodisi prepoved izhoda iz taborišča, bodisi prepoved sprejema in oddaje pošte, bodisi dodelitev težkemu delu. Mnogi pa so romali za svoje malenkostne prestopke v Dachau ali druga taborišča smrti. Med hude prestopke se je štelo, če je kdo svojim znancom pisal slovensko pismo, ali pa opisal resnične razmere v taborišču. Vsako poročilo o prehrani je bilo prepovedano. Vsa pošta je bila pod strogo cenzuro, najtežja kazen pa je doletela listega, ki je skrivaj spravil pismo iz lagerja na pošto, ker je pošta vsako pismo, ki je bilo

naslovljeno na Koroško, vrnila Lagerführerju.

Ob prihodu v taborišče smo se v medsebojnem obveščanju smeli posluževati slovenske besede, po nekaj tednih pa so nam domačo besedo popolnoma prepovedali. Namah so hoteli iz nas napraviti Nemce. Namesto nedeljske maše smo imeli „apel“. Pri teh apelih so nam spet in spet pripovedovali o nemški zmagi, o nemški ureditvi Evrope, da bodo po vojni izginili vsi evropski narodi in bodo Nemci vzpostavili samovlado nad Evropo, samo nemška beseda in nemška kultura ter nemški „bog“ Hitler bodo gospodovali nad kontinentom!

Meseca julija 1942 so nam po Lagerführerju dostavili listine celovške gestape, s katerimi so nas razlastili in zaplenili vse naše premoženje v korist nemške države, češ da smo s svojim delom nevarni nemškemu narodu in nemški državi. Torej se je taista nemška država tudi v času svojih sijajnih zmag na vseh frontah bala malega števila Slovencev, ki se niso pustili ponemčiti.

Ko je marsikateri osiveli izseljenec dobil v roke to razlastilno listino, je rosilo solzno oko starčkovo lice, ki je vse svoje življenje delal na svojem gruntu, na starost pa so ga pionirji nemške kulture pognali v tujino. Ni se čuditi, da se je krčilo srce ob takšnem plačilu. Tudi naše mamice so tarnale in tožile. Toda v to splošno žalost je spet zasijalo sonce upanja. Mladi možje taboriščniki so tolažili in dajali novega upanja: „Naj nam Gestapo jemlje posestva

in pošilja razlastilne listine, Hitler in njegove bande bodo poteptane in spet se bomo vrnili v domovino! Zavezniki nas bodo spet rešili in uničili nemškega zmaja, skrbeli bodo, da bo tudi slovenskemu narodu na Koroškem dano zadožčenje in priborjena pravica.“ To je potolažilo naše mamice in očance v upanju na zmago pravice in posušile so se solze in samozavest se je vračala v srca potrtih in žalostnih.

Težki dnevi razočaranja in skrbi v taborišču so se ponavljali. Družine so bile raztrgane, da družinski člani tedne in mesece niso videli drug drugega. Možje so morali na delo v Mainz, Stuttgart, Schweinfurt, Nürnberg in drugam, kmetje so romali k strojem v tovarne. Moška mladina pa je bila poklicana pod orožje in tako prisiljena, da brani nasilje, ki je njihov same oropalo imetja in domovine. Naša dekleta pa je v marsikaterem pogledu doletela najtežja usoda. Na delo in v službe so morala in to navadno k najzagrizenejšim SS-ovcem, kjer so jih zmerjali, priganjali in često celo pretepali. Vsak delodajalec je dobil posebna navodila, kako je treba z izseljenci ravnati. Delodajalec je bilo pod kaznijo prepovedano, da bi izseljenec jemal k družinski mizi ali dajal za posebno pridnost kako nagrado. Slovenec naj bi delal in garal, dokler ne pogine. Kdor pa je bil pri delu obolev, tega je bilo strah, da se iz bolnice ne bo več vrnil. Taka je bila naša usoda, SS-ovcem ni bilo mar človeškega življenja.

Prav živo mi je v spominu, ko smo bili poslani na težko delo na neki žagi v Markt Erlbach. Posestnik žage po imenu Goegelein je bil sam SS-ovec in prava zver v človeški podobi. Ves dan od ranega jutra do poznega večera nas je zmerjal in priganjal k delu. Poleg tega nam je (Konec na prihodnji strani)

NANI: POMLAD V TUJINI

Že pozimi so iz doline pričele prihajati vznemirljive vesti o selitvi. Ljudje so postajali nemirni in so s težkim srcem pričakovali toplejšega vremena in pomladi, ker tokrat bodo najbrže pričeli seliti po hribovitih krajih. Nekateri so se tolažili in modrovali med seboj, da bodo mogoče le ostali na svojih domovih, ker tujec ne bo šel v hribovite kraje, kjer se kruh s težavo prideluje. Hribovci ljubijo svojo grudo drugače kot dolinci. Navidezno robati, malo samosvoji in tihi ljudje so navezani z vso dušo na svoj košček zemlje, čeprav jo morajo z večjim znojem in trudom obdelovati, kot ljudje v dolini. Trdo življenje jih priklepa le še bolj na svoje domove. Zato so prihajajoče vesti iz doline padale kot mora na njihova srca.

Visoko v hribih je samevala Rojnikova kmetija. Nizka kmečka hiša, zadaj hlev, kjer so imeli par volov, nekaj krav in svinj. Polje so zaradi hribovite lege težko obdelovali. Rojnikova mati in oče sta bila še krepka, vendar sta se jima že nekoliko upognili hrbtenici. Pri hiši sta bila še dvajsetletna Rezika in dvanajstletni Andrej. Starejši sin Francelj je bil že v jeseni vpoklican in je zmrzoval v ruskih stepah. Vesti iz doline so pričele vznemirjati Rojnikove, posebno očeta sorazburjale, stiskal je pesti, ali bo res moral ves svoj znoj prepustiti tujcu samo radi tega, ker ljubi svoj jezik, kakor tujec svojega. Pregnati ga mislijo z doma, katerega je postavil njegov ded; s kakšno nasilno pravico se bo tujec polastil vsega tega? Take misli so pregnajale Rojnikovega očeta. Prihajale pa niso samo vesti o selitvi, prihajala je še nova vest v ljudeh, ki so se uprli tujcu in odšli v gozdove. Te vesti so močno zanimale očeta in povsod jih je vlekel na uho. Nova iskra upanja se je vzbudila v njem, da se bo zrušil nasilni red, ki jih pritiska k tlom.

Proti koncu zime je prišla k njemu neka znanka iz doline, pričela mu je pripovedovati o pripravah za selitev, o borbi v gozdovih in mu mimogrede tiho omenila, da morajo v tej borbi vsi pomagati. Rojnikov oče ni dolgo premišljal in je bil takoj pripravljen pomagati. Pomislil je na sina Francelja, za kaj zmrzuje v ruskih stepah in se bori za tujca, ki hoče njegove domače pregnati z doma. Mati je očeta na tihem tolažila, da jih bo to rešilo, oče ji je pritrjeval, a v srcu ni verjel tega, tujec bo kljub temu segel po njih.

V dolini so že pričeli seliti, v hribe še niso prišli. Rojnikova oče in mati sta včasih cele noči prebe-

dela in prisluškovala žumom od zunaj. Pred Reziko nista skrivala svojih skrbi, Andrej pa je bil še premajhen, da bi razumel njihovo skrb. Na Rojnikovega očeta je padla težka slutnja, da bodo tudi njegva pokazali tujcu in bo šel. Pomlad bo doživljal v tujini.

Sneg je pričel kopneti. Rojnikov oče je preoral že prvo njivo. To pomlad je še globlje zasajal plug v zemljo, kakor da bi slutil, da jo orje zadnjikrat. Pozno v noč sta se z materjo pogovarjala o pomladanski setvi, čeprav sta čutila, da je ne bosta dovršila. Med pogovorom so ostro zadonela puškina kopita po vratih, očeta je stisnila zla slutnja, sedaj so pa prišli po nas. Mati se je stisnila v dve gubi in oče je šel s težkimi koraki odpirat vežna vrata. Ko je odprl vrata, so stali pred njim jekleni obrazi in namerili puške vanj. V tujem jeziku je rezko planilo povelje, da se morajo pripraviti za na pot. Mati in otroka so planili v jok, oče je trd in nem obstal med vrati, kakor da ne razume trdega povelja. Sunek s puškinim kopitom ga je spravil v resničnost. Prišel je tolažiti mater in otroka in začeli so spravljati svoje stvari. V razburjenosti so našli komaj najnujnejše stvari. Tiho in s solzami v očeh so se poslovili od rodne hiše, še oče je imel solze v

očeh. Uresničile so se njegove slutnje, pomlad bodo doživljali v mrzli tujini, orožani najdražjega kar so imeli, njihovega doma in zemlje. Oče se je v tej noči postaral za deset let. Trpel je mnogo bolj kot mati in otroka, ki so žalost izlivali v solzah, a on je trpel z molkom in srdom v duši.

V dolini so jih strpali na odprt kamion in potem se je pričela trnjeva pot slovenskega izseljenca v tujino. Noči so bile še hladne, zeblo jih je in v svoji notranjosti so bili nasilno raztrgani. Med potjo so otopelo in brez zanimanja gledali v svet. Še lakote niso čutili. Šele ko so prišli v taborišče, so se počasi pričeli prebujati iz otopelosti. Zgrabilo jih je domotožje. Z vso silo jih je prebujal duh po sveže zoranih njivah. In tu so čutili dih mrzle tujine in ljudi, ki so jih smatrali za izobčence in manjvredne ljudi. Rojnikovemu očetu se je prvo leto vedno bolj upogibal hrbet. Ostra bolečina storjene krivice je glodala noč in dan v njem in pri tem je moral tolažiti še mater, ki je imela mehkejšo naravo kot on.

Počasi so minevali dnevi v taborišču. Vlekli so se kot megla, združeni s trpljenjem, taboriščnim delom in pomanjkanjem kruha. Medtem je Rojnikov oče prejel vest, da je padel sin France. Žalost za si-

nom ga je še bolj stisnila. Pomislil je, da je sin padel za tujca, ki nas je pregnal iz domovine in nas pomizal do navadnih sužnje. Še krepkeje je v srdu stiskal pesti in močnejše mu je zrasla vera, da to ne more ostati tako, vse te žrtve se bodo maščevale in zrušile red, ki jih biča.

Pogosteje so v taborišče prihajale vesele novice z bojišč o nemških izgubah na fronti. Tudi iz domovine so prihajale vesti o borbi v gozdovih. Vse to je krepilo ljudi, da niso klonili, saj so videli pred seboj že v bližnji bodočnosti vrnitev v domovino.

Rojnikov oče je pričel zadnje zimo po božiču hirati. Taborišče mu je izpodjedlo zdravje. Niti vera v vrnitev ga ni mogla več obdržati pokonci. V zgodnjih spomladanskih dnevih je obležal in ni več vstal. Spet je prihajala težka slutnja naj kot v pomladi, ko so jih pregnali, da ga bo vzela zadnja pomlad v tujini, tik pred vrnitvijo. Nikoli se ni tako živo spominjal rodne hiše, njiv in sadovnjakov kot v teh dneh. Na tihem se je poslavljajal od vsega. Dva dni pred zlomom je za vedno zatisnil svoje oči. Vrnitve, ki je je toliko želel in sanjal o njej, ni dočakal. Ostal je v tujini z mnogimi drugimi.

Mati, Rezika in Andrej so se vračali domov. V mislih so še vedno bili pri svežem očetovem grobu. Andreju, ki je v taborišču dorastel v fanta, so odmevale v srcu poslednje očetove besede, ki jih je govoril njemu v zadnji uri: „Andrej, ostani to, kar je bil oče in nikdar ne kloni!“

OTROCI ZA MREŽO

Visoka mreža.

V njej sicer ni električnega toka, loči pa dva svetova: oba zapisana poginu in smrti. Okrog teh dveh spet mreža z visoko napetostjo in zevajimi cevmi strojnice.

Mračilo se je. Topoli so nalahno žumeli in vitke veje so se poslavljale od orumenelih listov, ki so padali na rosna tla.

Karantena! Legar, kolera, griža, pegavica!

Mrko, s počasnimi koraki je stopal stražnik za mrežo. Z zavihanim ovratnikom, z debelo gorjačo pod pazduho, oblečen v dolgo suknjo, ki je bila nekdanj last kakega ogrskega kmeta, a so jo esesovci v skladišču ukradli in podarili tistemu, ki se jim je udingal. Bil je to Švaba pripornik, ki ni nikdar nosil cebraste obleke.

Kadar se mu je zahotelo, je po-

spešil korake, zarenčal v svoje žrtve kot konjederski pes in vihtel gorjačo.

Od daleč je bilo slišati zvonjenje. Fašisti so bili sicer pobrali vse zvonove. A v dachauski cerkvi je bil iz železa, zato so ga pustili.

S strahom se je približeval mreži Janezek, fantek trinajstih let. Za mrežo je imel tovariša Aleksija. Pičila ga je bila uš in zbolel je za pegavico. Opomogel si je, da je že lahko zapustil posteljo. Le glad mu ni dopuščal, da bi se oslabiljeno telo popravilo. In dveletna internacija je zapustila v drobnem telesu kal jetike.

Steklene oči so iskale skozi mrežo tovariša.

„Aleksij!“

„Janez!“ sta vzkliknila hkrati.

Stražnik je krenil kakih dvajset korakov na levo in zmerjal in kričal nad žrtvami...

Ta trenutek sta izrabila Aleksij in Janez in že sta si podala suhi roki skozi mrežo.

„Na, Aleksij!“ Izza umazane srajce je privlekel Janez košček kruha in ga dal siromaku.

„Kako si dober, Janez!“

„Pošlo si dobil od...“ je povedal Janez in mu izročil pismo.

„Od matere!“ je dejal Aleksij in stisnil pismo kakor bi objemal mater.

„Mati!“ je vzkliknil, „mati, nikdar več te ne bom videl. Nikdar ne bom videl tvojih oči in nikdar več ne bom slišal tvojega milega glasu!“

„Bož, bož, Aleksij. Saj te mati čaka, ozdravel bož in vojne bo kmalu konec! Takrat bo mir in takrat bo svoboda. Takrat pojdeš domov. Ah, kakšno veselje! Bele ceste, zelena polja in svoboda. A jaz, kam naj grem? Oče ustreljen, mati umrla v taborišču... Nikogar nimam na svetu.“

Takrat je nad Janezom zapela gorjača esesovskega nadzornika in ga pobila na tla. Iz globoke rane je zacurljala kri.

„Švajnehund!“ je vpil nad onemoglim telesom esesovski pes. Toda Janez ni odgovoril.

Prišel je mož z dvokolnico za mrličje in ga odpeljal.

Naslednji dan je voznik mrličev povedal, da je v isto rakev položil Aleksija in Janeza in ju odpeljal v krematorij.

Aleksija je vzela jetika...

V roki je še vedno držal pismo sosedovega Tinčka, ki mu je pisal.

Saj mati mu ni mogla več pisati, ustrelili so jo bili že davno fašistični krvniki kot talko.

Jože Kroflič

LETA PREIZKUŠNJE

(Nadaljevanje s tretje strani) pretil z gorjačo ali kolom in tudi marsikoga osuval. Potrudili smo se, da smo kolikor mogoče delali, toda čim več smo naredili, tem več je zahteval. Bilo nas je tam pet koroških Slovencev, vsi bolj v letih in bolehnosti. Za nami je pričel gledat zloglasni SS - Hauptsturmführer Schüssler, Goegeleinu podobna zverina. Javili smo mu, da pri bolehnosti ne zdržimo tako napornega dela. Schüssler ni dopustil, da bi mu kateri izmed nas javil svojo bolezen, zarohnel je nad nami kakor lev in nas spet pogladil na delo ter nam zagrozil: „Jaz poznam samo zdrave in mrtve, pri meni bolnikov ni. Bolan je samo tisti, ki prinese glavo pod pazduho!“ Med nami je bil tudi tovariš Prosenc iz pliberške okolice. Ta je pričel pozneje vendar v bolnico in tam v nekaj dneh tudi umrl.

Podobno so ravnali z izseljenci tudi drugod. Bilí smo brezpravna

raja, ki naj do zadnjega diha dela in potem pogine.

Koliko grobov se je odprlo za naše izseljence v Nemčiji. Ni jim bilo usojeno dočakati poraza nemškega nacizma in vrnitve v domovino. V tuji zemlji so se vlegli k zadnjemu počitku. Nam pa, ki smo se vrnili, naj bodo te žrtve trajen opomin.

Upali smo, da pride po vrnitvi priznanje in zadoščanje, da pride enakopravnost za nas in kazen za one, ki so povzročili toliko gorja in nesreče. Toda bili smo ponovno razočarani in ogoljufani za tiste pravice, ki si jih je naš narod priboril s krvavo borbo, za katere smo doprinesli toliko žrtv. Spet so nas nekdanji zavezniki pahnili v suženjstvo in nas na milost in nemilost izročili tistim, ki nas že desetletja izkoriščajo, tlačijo in potujčujejo. Kljub temu pa nismo in ne bomo klonili, ker hočemo biti enakopravni z vsemi drugimi narodi.

Hilda Cirnova:

NE DAMO SE!

Zavzel nam je tujec domove, vkoval nam roke je v okove in hotel, da voljno se vdamo. A mi? — Mi se ne vdamo!

Nam knjige so naše požgali, naš jezik so v prah poteptali. A mi? — Mi vse trpimo, najhujše nasilje vzdržimo!

Naš rožmarin so izsušili in nageljne nam pogazili. A mi? — Vztrajati znamo in se do smrti ne damo!

Nam rodne so brate poklali in mnogo jih v sužnost poglali. A mi? — Mi smo sklenili, da bomo pravično vrnili!

JOŽE KROFLIČ:

MATI

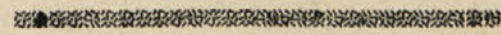
Ivan Oprešnik:

V pregnanstvu

Na polje se zgrinja večer,
objema skrivnostni ga mir,
le zreła pšenica žumi
in pesem iz nje se glasi
pet pedi, pet pedi . . .

Ko zlato se jutro rodi,
žanjica na polje hiti,
na delo se drami vsa vas,
prebuja veseli jo glas
pet pedi, pet pedi . . .

Še tu, kjer od rodnih dolin
ostal je le tožen spomin,
na večer se sreč za zdaj,
da iz dalje mu pesem drobi
pet pedi, pet pedi . . .

Dimitrij in Janek sta se zatopila
v daljne, daljne podobe . . .

In ob misli na mater sta pozabila
na igro, pozabila na stražo.

Nenadoma pa so se zašli glaso-
vi:

„Čjorni ščenok prajdu!“

Esesovci so vihteli gorjače in pre-
tepali, kar ni zbežalo. Mladež je be-
žala na vse strani. Tudi Janek in
Dimitrij sta bežala.

Za ogrom je Dimitrij hitro zavil
in se izognil udarcem. Zagledal je
ostuden in izpačen esesovski obraz.

Še nekaj korakov in esesovec je
zavpil:

„Stoj! Stoj!“

Toda prepozno . . .

Dimitrij je bežal, bežal. Izza ogla
je pridrvel avtomobil, visoko nalo-
žen z mrljici, ki so jih peljali v kre-
matorij.

Dimitrij je padel pod kolo. Kakor
očetu in materi je tudi njemu iz pr-
si pritekla kri.

Umrl je in odšel, da ga ni nihče
videl, daleč, daleč . . .

Življenje gospodari okrog nas . . .
Smrt gospodari okrog nas . . .
Kdo bo zdržal, kdo bo zmagal
v tej vojni? Zmagalo bo življenje
— življenje resnice in življenje
ljubezni . . .
Dachau.

Na zbirališču se je igrala skupina
dečkov. Igrala. Neki fantek je zvil iz
cunj žogo, trop dečkov je tekal za
njo. Kričali niso, saj so vedeli, da ne
smejo. Kadar so bili glasni, preveč
razigrani, so jih esesovci z bikov-
kami pretepli, da se je marsikateri
zgrudil pod udarci.

„He, danes nas ne bodo!“ je de-
jal mlad Rus. „Postavili smo stra-
žo!“

Postavili so na stražno mesto naj-
mlajšega fantička, ki zaradi izčrpa-
nosti ni mogel tekati za žogo. Sla-
botnega, sestradanega, z vdrtimi oč-
mi, bolehnega. Oprezno je gledal, od
kod bi se pritihotapil kak esesovec.
Napenjal je oči in pridružil se mu je
nek tovariš, s katerim sta oprezo-
vala za nevarnostjo.

Pogovarjala sta se in pogledala
včasih na igrišče, kjer so se tovariši
igrali. Rusu je bilo ime Dimitrij. S
topljim pogledom se je zazrl v pri-
šleca in vprašal:

„Ti si Poljak? Od kod pa si do-
ma?“

„Iz Varšave.“ je dejal fantek.

„Poljak. Janek mi je ime.“

„Janek? Iz Varšave? Bil sem v
Varšavi. Nemci so nas peljali tam
mimo v tole suženjstvo. Daleč je
Varšava. Pa še mnogo dalje sem do-
ma jaz.“

„Od kod si doma ti, Dimitrij?“ je
vprašal Janek mladega Rusa.

„Iz Smolenska. Tam so nas zaje-
li.“ Dimitrijeve oči so se zasolžile.
Nekaj trenutkov ni mogel govoriti.
V umazan rokav si je obrisal solze
in nos in oči so mu pordele.

Janek je sočutno sklonil glavo in
molčal. Pozabila sta na stražo. Pre-
selila sta se daleč, daleč . . .

Zdramili so ju igralci, ko so cu-
njasto žogo pribrcali prav do njiju
in divjali nato dalje po prašnem
prostoru.

„Kje imaš mater, Dimitrij, in oče-
ta?“ je vprašal Janek s strahom.

„Nemci so zavzeli predmestje.
Strašne borbe so bile za vsako ulico,
za vsako hišo. Joj, kakšne dneve smo
preživeli! Zdaj so zavzeli Nemci to
ulico, zdaj so jih spet naši pognali v
beg. Mrljici so ležali vsepovsod in
strah se je plazil okrog podnevi in
ponoči. Kamor si pogledal, je bil jok
in stok.“

„A kje si bil ti?“ je vprašal Ja-
nek, ki ga je postalo kar strah.

„Z materjo sva se tiščala v kleti.
Da bi bil z nama tudi oče, kako bi
bili Nemce pobijali! Toda oče je bil
že prej v borbi za predmestje Smo-
lensk smrtno ranjen in ni ga bilo
več k meni, ne več k materi.“

„Ni ga bilo?“ je zašepetal Janek
in oči so se mu razprle. Zazrl se je
v prijatelja in pri sreč ga je stisni-
lo.

„Spet so bobneli možnarji in ro-
potanje strojnic se je bližalo vedno
bolj in bolj.“ Je počasi nadaljeval
Dimitrij. „Z materjo sva trepetala v
kleti, tedaj pa je priječal nekdo v
našo vežo. Skočila sva gledat. Bil
je naš vojak, ležal je ves v krvi, hu-
do ranjen. Ni mogel več dalje, klical
je na pomoč, prosil je za vodo.“

„Skočil sem ponjo. Ko sem se čez
nekaj trenutkov vrnil, je ležala
smrtno ranjena na tleh tudi mati.
„Žeja me, daj mi vode, vode, vode!“
je jecala s slabotnim glasom. Iz rane
na prsih ji je curljala kri, roko je
tiščala na rani, kakor bi hotela usta-
viti krvavitev.“

Janek je strmel v tovariša z veli-
kimi očmi, ni mogel do besede.

„Bitka je bila strašna, bobnenje,

ropotanje, rušenje, vpitje, strelja-
nje, žvižganje drobcev granat, slo-
kanje, prasketanje ognja, tuljenje
letal — bila je vojna . . .

„Mati, mati!“ sem klical. Poklek-
nil sem poleg nje, jo tresel, kakor
bi hotel iz nje iztresti še kako besedo.
Poslušal sem vzdih in jih žtel
in bil vesel vsake sapice iz njenih
ust.

„Mati, mati! Vodo sem prinesel,
vodo!“

Mati je bila žejna vode, jaz sem
bil žejen njenih besed. In srkal sem
vase njen dih, se sklonil do usten
in srkal vase njeno toploto. Pomagal
sem ji s svojo roko tiščati rano na
njenih prsih. Tiščal sem z vso silo,
tiščal in kri ni več tako močno briz-
gala iz rane. In bil sem vesel. Mati,
saj ni več krvi, ni več krvi . . .!

Vode sem ji dal, vode. Toda ni se
mogla več dvigniti. Dvignil sem ji
glavo, telesa nisem mogel, bil sem
premajhen, preslab. Njeni kodri so
mi pokrili roko in me pobožali po
licu.

Vedno sem klical: Mati, mati,
mati!

Gledal sem ji v oči. Na pol so bi-
le zaprte — in še takrat so bile ka-
kor sonce bleščee, tople — ko bi
vsaj videl že te njene oči!

Kri ji ni več tekla iz prsi . . .

Mati, mati!

Njene oči — moje sonce — so
ugasnile. Poljubil sem jo in jo kli-
cal. Zakaj me ne slišiš, mati?

Zato, ker ne teče več kri? Tvoja
in moja kri. Zato me ne slišiš?
Dimitrij te kliče, mati! Ne pusti
me samega, mati. Strah me je . . .!
Saj je vojna, mati, strah! In oče je
odšel . . .! Kam je odšel oče, mati?

SLEPEC

Ko so prišli v naše kraje Nem-
ci, so izselili v Srbijo Veržejevo dru-
žino. Sin Zvonko je bil pri vojakih
v jugoslovanski vojski in so ga Nem-
ci ujeli nekje na Hrvaškem. Odpe-
ljan je bil v plombiranem vagonu
mimo rodnega kraja v nemško ujet-
ništvo. Od svoje družine ni dobil ni-
kdar pošte. Ni vedel, kaj je z njo.
Toda znal si je pomagati. Kmalu je
bil izpuščen iz ujetništva in je pri-
šel v svojo rojstno vas v okolici Ce-
lja. Pripeljal se je domov ponoči. Na
cesti ga je ustavil policaj, ki je imel
okrog sebe še nekaj pomožnih civil-
nih stražnikov iz vasi. Vprašal ga je,
od kod prihaja.

„Iz ujetništva sem odpuščen in
grem domov.“ je odgovoril Zvonko.
In je šel svojo pot. Domači policaji
so začudeno gledali za njim, rekli pa
niso nič.

Zvonko je obstal pod oknom prit-
lične hiše in poslušal. Luč je gorela
v sobi in le prav na tenko je metala
žarek v temo. Poslušal je in ni mo-
gel razumeti besed. Saj je neznana
govorica v hiši, to vendar ni oče, ne
mati, to vendar ni govorica sester.
Morda je kdo na obisku, si je mislil,
in govori v tujem jeziku.

Opogumil se je in potrkal na okno.
„Odprite! Odprite!“ je zaklical. Gla-
sovi v sobi so utihnili. „Odprite! Od-
prite!“ je spet ponovil in stopil k
vežnim vratom.

Skozi linico je nekdo pogledal in
ga v nemškem jeziku vprašal kaj ho-
če.

„V našo hišo hočem, v našo hišo.
Jaz sem vendar Zvonko Veržej. Tu
sem doma. Očeta in mater in sestre
imam v hiši. Domov sem prišel.“

Vrata so se odprla. Zvonko je po-

gledal okrog in videl, da je bilo v ve-
ži, v kuhinji, v sobah pač približno
tako, kot je bilo takrat, ko je za-
pustil svoje drage. Onemel je za tre-
nutek in gledal. Ni razumel, zakaj ni
naproti matere, ki ga je vedno takoj
slišala. Zakaj je neki ni? In oče in
sestre — saj so vsi prihitali k nje-
mu, če se je vrnil po daljšem času
domov! Poltiho je vprašal:

„Kje je mati, kje je oče in se-
stre?“

„Ne poznam očeta, ne matere, ne
sestre, ne vem, kje so!“ je odgovo-
ril novi stanovalec. „Mogoče so bili
izseljeni?“

Zvonko je obstal, kakor bi okame-
nel.

„Izseljeni . . . Iz-se-lje-ni.“ je
sam vase zamrmral in nato glasno
dodal: „To je naš dom, naša hiša.“

„Mi ni nič mar“, je odvrnil go-
spodar in porinil Zvonka skozi vrata.

Zvonko je preklel novi nemški
red in odšel k sosedom.

„Oče, mati in sestre so nekje v
Srbiji“, je povedala sosedka. „Izgnali
so jih in vse zaplenili. V vaši hiši
stanuje sedaj gestapovec, ki je pre-
vzel vse imetje.“

„Posvetim mu! Preklete mu po-
svetim! Na naših posteljah, v naši
hiši se ne bo šopiril!“

Mineval je teden za tednom.
Zvonko ni dobil takoj dela. Bil je
brez vsega. Niti preobleči se ni mo-
gel, gestapovec pa je nosil njegove
srajce, njegove obleke. Dobri ljudje
so mu dajali hrano, prenočeval je
zdaj tu, zdaj tam. Strašno ga je gna-
lo, kje so starši in sestre. Ni mogel
nič natančnejšega zvedeti. Trudil se
je, hodil po raznih uradih, a zaman.

Bil je siromak, brez dela, brez do-
ma, brez staršev.

Neke noči je zatulila požarna si-
rena. Iz Veržejeve stréhe je sikal vi-
sok plamen in ostrešje je pokalo.
Okrog goreče bajte so kričali ljudje.
Policija je priganjala h gašenju,
toda ognja ni bilo mogoče pogasiti.
Kmalu se je ostrešje sesulo in poko-
palo vse imetje pod seboj.

Zvonko je od daleč gledal in str-
mel. Bal se je, da bi gasilci ognja ne
pogasili. Hrušč ostrešja ga je spet
zdramil. Veselo se je zasmeljal in
mrmral:

„Ne starši, ne sestre, ne jaz ni-
mamo strehe — tudi ti, gostapovec,
je ne boš imel!“ Obrnil se je v vas.
Gestapovci so ga že iskali. Mirno je
stegnil roke, ko so mu natikali lisice.
Gestapovec iz rodne hiše jih je s
posebnim užitkom privijal na roki.
Kri je škropila tla — rodna tla.

Zvonka so grozno mučili. Pri za-
sliševanju se je krepko držal in jih
zmerjal v obraz, da so barbari, pro-
palice, podleži, bojazljivci . . .

„No, ti si bojazljivec. Zakaj sam
ne poveš, da si požgal hišo, ki je dr-
žavna last. To je sabotaza. Zaslužiš
smrtno kazen!“

Zvonko se je smejal.

„Ne priznam, da sem zažgal dr-
žavno hišo. Priznam, da sem zažgal
materin in očetov dom, dom mojih
sester in svoj dom. Če ne smem svo-
jih dobrin uživati, je bolje, da jih
unižim. Sovražniku ne bom dovolil,
da bi užival očetove in materine žu-
lje!“

Tresk, tresk, je zaropotalo po
Zvonkovem telesu.

Gestapovec, ki je izgubil pri požar-
u vse Veržejevo imetje, je bil bes-
sen. Rjovel je in besnel. Vsa mučil-
na sredstva je že izrabil in še je is-
kal in iskal nove pripomočke. Ne-
(Dalje na 6. strani)

Iz nekega taborišča, ki so ga morale nacistične čete zaradi napredovanja zavezniških čet zapustiti, so privlekli s seboj tudi politične pripornike. Tako je prispel v Dachau tudi tisti transport. Sami okostnjaki. Do dachauskega taborišča se je privleklo kakih tisoč mož, prav toliko so jih med potjo pobili, ker zaradi oslabelosti niso mogli naprej. Če si omagal, je počil strel ali pa si dobil udarec s puškinim kopitom po lobanji in mučeniško telo je obležalo za cesto. Vseposod ob poteh so bile posejane modro in sivo črtaste cebre, oslabeljena trupla pripornikov; za to število človeških žrtev pa je rohnel frontni vihar in rušil in uničeval nemška mesta in vasi.

Od daleč se je slišala pesem esesovskih čet: „Haili — hailo, haili — hailo...“

Naša četa je delala kak kilometer od kazenskega taborišča, vendar še zagrajena v esesovskem taborišču.

Esesovski stražarji so stali na stražnih stolpih in srepo merili spreved živih mrličev. Mnogo trpinov je prehodilo to strašno pot na Kalvarijo — pred ciljem pa so omagali in padli.

Sprevoda ni hotelo biti konec. Priporniki niso korakali več v strujenih vrstah po pet in pet, temveč le v skupinah. Tu si videl trideset mož, ki so se podpirali in vlekli s seboj do nezavesti onemoglega tovariša, tam si zagledal šest oslabeljenih mož, ki so v odejo zavito gmoto kosti izčrpanega tovariša s težavo nosili v novi dom. In spet skupina za skupino. Vmes pa esesovci, katerih obrazi so že na zunaj dokazovali umazane duše in krvniški poklic. Saj so vse življenje le ubijali.

Spraševali smo jih, trpine, od kod so, in procesije so nam odgovarjale v raznih jezikih. Izpodbujali smo jih in spet izpodbujali, naj vsaj ta kilometer vzdržijo.

Mnogo jih ni prišlo na cilj.

Ne daleč od nas je omagal neki siromak. Ni in ni mogel dalje. Sese del se je, ko pa se je približal esesovec, se je pognal in se po nekaj korakih spet sesedel. Lovil je zrak in široko zeval. Prsi so se mu širile, pa spet krčile in globoko je vdihaval zrak. Spet je vstal in se oslabeljen čez nekaj trenutkov zrušil. Esesovec je šel dalje. Mimo so šle uradnice iz esesovskih pisarn. Postale so za trenutek in nekaj govore, nato spet odšle. Med njimi so bile tudi nemške bolničarke. Ni jih zanimalo trpljenje sočlovekovo, mislile so si: „Saj je politični nasprotnik, ni z nami — naj pogine!“ Mi bi mu bili radi pomagali, toda v bližini je stal naš kapo, hudič v človeški podobi. Sam je gledal siromaka in — čudo — zmajal z glavo, zadrl se je nad siromakom, toda zdelo se je, da je vendarle v glasu nekoliko sočutja.

„Vstani, beži, zdrži!“

Besede so nas opogumile in k onemoglemu siromaku je stekel Milan in ga zalil s požirkom grenke črne kave. Siromak je široko pogledal, prijel Milana za roko in spet napravil požirek. Kmalu si je opomogel; ko je zaužil še košček kruha, je vstal in se zahvalil:

„Režili ste mi, prijatelji, življenje!“

Na rdečem trikotniku je imel črko J! S takimi črkami so bili zaznamovani Jugoslovani.

Bil je Istran-Slovenec, ki je tudi v taborišču na zunaj kazal pripadnost k Jugoslaviji.

Počasi se je nato pomikal za procesijo...

Po glavni taboriščni cesti so prihajali okostnjaki. Globoko vdrte oči, brez las, kost in koža, rana pri rani, oviti le okrog pasu v odejo, boši. Počivali so ob cesti, od koder so jih s palicami preganjali policajji, ki so bili sicer tudi priporniki, a s posebno milostjo pri taboriščni

TAT

upravi. Imeli so veliko oblast, prav za prav so vladali taborišče s palico in nasiljem.

Procesije trpinov pa ni hotelo biti konec. Drug drugega so podpirali in bolničarji so vozili izmučena telesa, ki so negibno ležala, kar na velikih vozeh z derami. Tudi na nosilnicah so nosili oslabeljena telesa v bolniške barake, na mrljiških dvokolesih pa rešene v mrtvašnico in dalje v krematorij.

Smrt pa je še kar naprej kosila med prišleci. Prva noč je vzela dve sto mož in fantov, druga nekoliko manj, tretja spet nekaj več.

Doktor Blaha, češki zdravnik pripornik, je seciral noč in dan. Delali so zapiske zaradi ugotavljanja bolezni, ki pa so bili menda vsi enaki. Oslabeljenje, oslabeljenje... Pogrebni oddelek je vozil visoko naložene vozove mrličev v peči.

Pihal je hladen večerni veter. Topoli ob taboriščni cesti so šumeli in svetilke z barak so metale njih dolge sence po cesti. Zadnji priporniki novega transporta so zapuščali kopalnice. Ker je manjkalo odej, so morali kar goli v barake. V roki so nosili številke, ki so jim jih dali v sprejemni pisarni.

„Za naprej boste številke, številke, ki so rojene v Dachauu, številke, ki bodo poginile v Dachauu!“

Tako so jih tolažili esesovci. Brez

številke ne smeš niti umreti, brez številke ne moreš zapustiti dachauskega taborišča. Če nimaš številke, izgineš, kakor jih je odšlo že toliko na oni svet. Mnogo jih je odšlo med potjo in nihče od domačih ne bo vedel ne za kraj, ne za grob svojega dragega. Iz dachauskega krematorija ponese veter vsaj prah proti jugu — grob mrtvakov med potjo pa bo zravan in nihče ne bo nikdar zasadel rož, nikdar ne bo brlela svečka na zapuščinem grobu. Ljudje v bližini takih grobov bodo pripovedovali otrokom menda takole:

„Ne hodi ali ne kosi trave tam za cesto pri vrbi, tam leži pokopan človek, tujec, ki so ga pri umiku ustrelili.“ Pa se bodo bojazljivo izogibali kraja nesreče...

Ah, oče in mati, otroci in bratje in sestre pa bi tako radi obiskali gomilo svojega najdražjega! Pa je tam daleč, daleč od domovine, pokopan v črni zemlji.

Človek v koncentraciji je res številka. In številka se lahko deli in spet množi. Če ne bo več tvoje številke, bomo dobili novo, drugo številko in v taborišču bo, ko bomo seštevali, vendar isto število ljudi, isto število trpinov: šestdeset tisoč.

Na taborišče je legal mrak. Nebo se je stemnilo, vendar je bilo lepo, včasih se je pokazala luna. Mir

SLEPEC

(Nadaljevanje s 5. strani)

nadoma se je ustavil pred Zvonkom in mu zarežal v obraz.

„Ti si s plamenom uničil moje imetje, jaz bom s plamenom uničil tvoje oči. Ne boš več videl očeta in matere in sester, ne več svoje grude, ne boš mogel videti svojega požganega doma. Uničil ti bom oči in vse življenje boš gledal v temi le — mene!“

Odpeljal je fanta, težko vkleknjenega, v zloglasno poslopje pred grofijo hišna številka tri. Tam ga je posadil na poseben stol in mu zaprl

glavo v nekaj okvir, kakor bi vpregel vola v jarem. Glave mučenec ni mogel nikamor premakniti. Rabelj je zavrtel nato električno stikalo in v oči je Zvonku posvetila tritisočvoltna žarnica. Stisnil je trepalnice, toda luč je žgala skozi kožo, žrla je zdravo oko, počasi, prvo, drugo. Zvonko je preživljal strašne muke. Čez dolgo časa so ga odpeljali v temno celico. Dan za dnem je izgubljal vid, prvotno je videl le še obrise ljudi in predmetov, vse je bilo nekam daljno, megleno, kakor spomin — končno ni videl ničesar več.

Ostlepel je popolnoma.

82

To se je takoj na stežaj odprlo, ven je pogledal širok obraz civilista in povsem mirno vprašal:

„Kdo pa je?“

„Volkswehr iz Granicetala.“

„A! — Pozdravljeni! Pojdite noter!“

Granicetalerji so našli v sobi štiri civiliste, ki so res igrali karte. Za vrati so slonele štiri puške, na klopi pri peči so ležali nahrbtniki, a pasovi z bajoneti so viseli na šprikljah nad pečjo, kjer sicer sušijo cunje. V kotu je bila ozka postelja, na nji je nekdo spal. Ob steni med mizo in posteljo je na razveženem skobeljniku stala mevtra, skoraj polna rumenkastega, svetlega mošta, v katerem je plaval velika kositrna ponevca.

„Kaj pa delate tukaj?“ so vprašali Granicetalerji.

„To, kar vi...!“ so odgovorili s

hudomušnim nasmehom. Možak s tolsto glavo je pomežal karte, kot bi se ne bilo nič zgodilo, in prvi od njega, kateremu jih je vrgel, je rekel „Pik as!“

„Mi smo iz Granicetala in gremo na čuše.“

„Mi smo iz Sirnice in smo tudi zaradi čušev tukaj.“

Granicetalerjem se je ta hladnokrvna brezbriznost zdela malo čudna, zato je Tiče pobaral:

„Kje pa je fronta?“

Tolsti igralec kart, ki je očividno imel prvo besedo, je z malomarnim glasom, ne da bi se ozrl, rekel:

„Kaj nas to briga?... Tukaj je ni...“

Drugi, ki je sedel njemu nasproti, pa je pristavil: „Tam v mevtri je mošt! Gotovo ste ga potrebni...“

Samostanski hlapci, od katerih je

je legel na zemljo. Naši fantje so na blokovni ulici ubrano zapeli nekaj lepih slovenskih pesmi. Pesmi — novim prišlecem v pozdrav, mrtvim v spomin.

„Pomlad že prišla bo...“

Od nevtralnega pasu in skozi električno mrežo si lahko videl vojaške barake. Kmalu se je v bližini naših pevcev zbrala skupina esesovcev, ki je gledala in strmela. Lepo petje jih je privabilo. Bili so hrvaški esesovci, ki so na glavah nosili sive fese z mrtvaško glavo. Pripeljali so naše sotrpine iz oddaljenih krajev v dachausko taborišče. Kdo ve, kaj so neki mislili.

Ob devetih zvečer so taboriščni policaji zažvižgali na piščali in čez nekaj minut je zavladala popolna tišina nad taboriščem. Po nebu si videl odseve žarometov, ki so iskali sovražna letala. Bil je mir. Le v baraki, kjer so nastanili nove goste, so še delili kruh in sir. Vsega samo za nekaj grižljajev. Toda tudi tam so hiteli in siromaki so kmalu polegli po tleh. Postelj ni bilo nikjer, tudi odej ni bilo več. Skladišča so bila prazna, taborišče prenapolnjeno.

Slišali so se le počasni koraki straž, ki so odmevali po taborišču, koraki policajev, pripornikov.

Čez kako uro nas je zdrnilo križanje iz sosedne barake, kamor so bili nastanili nove prišlece. Skozi naše vežno okno se je urno plazila neka postava.

„Kruh mi je ukradel in sir, ki sem ga komaj pričakal!“ je tarnal na glas neki siromak iz sosedne barake.

Naši fantje so tatu prijeli. Bil je bahav nemški Prus, nakradel je že polne žepke kruha in sira. Kradel je najbednejšim, tistim, ki so za lakoto umirali, tistim, ki so komaj zdržali najstrašnejše: dolge poti, dolge ceste brez vode, brez kruha, brez spanja, le delno pokriti s capami; kradel je brez sočutja umirajočim, ki pa so imeli le voljo do življenja in hrepenenje po svobodi. Tat, ki ni bil samo tat: kradel je kruh sestradanim tovarišem in je s krajo siromake ubijal, saj jih je obsodil na smrt od glada...

„Tat, tat, tat!“ so kričali nad tresočim se zločincem naši fantje. Tresk, tresk, tresk! so letele batine po njem.

Oni pa se je potuhnil in skrtil glavo, a ne samo glave, skrivoma si je snemal z leve roke zanj tako „častni znak“, znak in napis z belimi črkami na temnem klotu:

„Lagerpolizei!“

Bil je tat. Bil je še več: morilec!

še curljal znoj, so ga bili res potrebni; spravili so se nad mevtro in v dušku je vsak zil vase svojo ponevco, ki je držala liter. Nikdar bi Granicetalerji ne verjeli, da je na tej strani tako dobra sadna pijača

Kvartopirci so opazili, da se prišleci nikakor ne morejo znajti.

„Kaj pa zijate? Tukaj ste brez skrbi, nobenega zloдея se vam ni bati. Če nočete, pa lahko greste dalje...“

Zdaj so šle drug za drugim odložili nahrbtnike na klop, a puške so prislonili k onim za vrati.

Ura na steni je že kazala polnoč in začutili so pekoč glad. Spravili so se nad vsebino nahrbtnikov in njihovi noži so se zarežali v debele kose slanine...

Tedaj so postali pozorni tudi oni pri kartah; kateri Labočan je še ostal ravnodušen ob tleskanju slanine...

„Slanina se ne zdi slaba!“

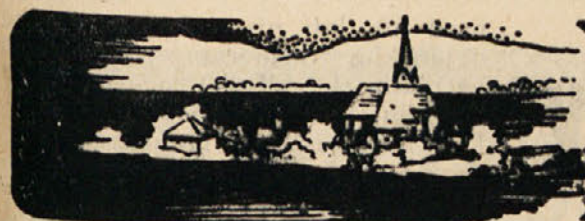
Granicetalerji so vrgli na mizo celo platišče s hlebom kruha, igrači pa karte v kot.

„Slanina je izvrstna!“

„Taka je samo na pristavi!“ se je pohvalil Jorgl.

„A — vi ste iz kloštra?“

„Kakopa!“ so ponosno dejali hlapci.

Pa naši zemlji

Mesec dni na okrevališču

Mali kmet iz naših hribov, ki se je nahajal na enomesečnem oddihu, to je na okrevališču v Jugoslaviji, je pisal poln hvaležnosti Zvezi bivših partizanov Slovenske Koroške zahvalno pismo, v katerem pravi med drugim naslednje:

Prisrčno se zahvaljujem Zvezi bivših partizanov Slovenske Koroške, ki je posredovala in mi omogočila potom invalidske komisije brezplačno okrevanje v zdravilišču Laško, kjer sem bil še z dvema tovarišema iz Koroške. Dvainšestdeset let sem star, vse moje življenje je bilo samo garanje in trpljenje. Že po prvi svetovni vojni so me šovinistični nasprotniki preganjali in sem se moral pred takratnimi Volkswehrovcem umakniti v gore, kjer sem si nakopal revmatizem. In onega usodnega dne, 14. aprila 1942, črn dan za toliko slovenskih koroških družin, so tudi mene izselili in sem moral prebiti do julija 1945 v taborišču v Nemčiji. Posledica je bila, da sem obolen na želodcu ter se moral podvreči dvakratni operaciji, kjer so mi izrezali dve tretjini želodca. Mislim sem že na smrt. Toda danes, ko sem se vrnil iz Jugoslavije, se počutim spet zdravega in močnega. Popolnoma se zavedam, če bi ne bilo socialistične Jugoslavije, bi nikoli ne imel priložnosti iti na dopust, ker bi si kot mali kmet tega ne mogel privoščiti, ker beseda „dopust“ ali „okrevanje“ je pri nas in sploh v kapitalističnih državah nekaj tujega, ker sam si ga ne more privoščiti, sistem pa na tem nima interesa. Tudi jaz sem preživel vse življenje brez dopusta.

Na našo matižno državo, Titovo Jugoslavijo, sem v resnici ponosen, posebno še, ker so tudi naši partizani prispevali za borbo in žrtvami k temelju take države, kakršno so si kmetje in delavci že davno želeli. V zdravilišču Laško sem bil v družbi res okrevanja potrebnih kmetov, delavcev, obrtnikov in izobražencev. Tako je danes. Kako pa je bilo v stari Jugoslaviji? Taka zdravilišča so bila samo za bogatine in kapitaliste. Kdo od delovnega ljudstva si je mogel privoščiti štirinajst dni ali en mesec v takem hotelu. Za to so

imeli denar samo tisti, ki so izjemali delovno ljudstvo.

Mnogo vtisov bi še rad opisal, ki sem jih doživel v novi Jugoslaviji, saj vidi človek toliko novega in lepega. Vsega seveda ne morem, nekaj pa bi vendar še rad povedal. V socialistični domovini nisem opazil nobenega zatiranja, kakor pri nas na Koroškem, ko te gledajo po strani in preganjajo, če govoriš svoj materni jezik. V Jugoslaviji se svojega maternega jezika vsakdo lahko svobodno poslužuje, bodisi Slovenec, Srb, Nmec, Madžar ali Italijan. Tudi Nemci in Italijani, čeprav so kot fašistični okupatorji morili in požigali po Jugoslaviji.

Borovlje. Velika in obsežna je naša občina, saj sega še preko kolodvora Svetna ves, čez Žingarje in tja do „Čevhov“, ki stanujejo že sredi Javornika na kraju Zgornjih Bajtiš. Zato tudi ni čuda, ako prideta včasih dva naša občana skupaj, ki sta tako oddaljena, da je prvo vprašanje „kaj je novega“? Tudi marsikateri še ne ve, da imamo že novega župana! — Naša občina šteje okoli 5.000 prebivalcev in ima preko 3.000 volivnih upravičencev. Udeležba pri zadnjih občinskih volitvah je bila slabša kot ob zadnjih deželno- in državnozbornskih volitvah. Vse stranke so dobile manj glasov, edino slovenska lista, tako imenovana Zveza kmetov in delavcev, je obdržala svojo moč, nejasno in nerazumljivo je samo to, kam je prišlo 58 glasov, ki so bili oddani pri predzadnjih volitvah za KLS. Ako bi bili oddani ti glasovi tudi za Slovensko listo, tedaj bi dobili tudi Slovenci svojega zastopnika, a tako smo ostali to pot brez mandata. Ker pa sta šli tudi OeVP in VdU vsaka zase, je prišlo to v dobro SPOe. Mandati so razdeljeni tako: SPOe 10, OeVP 3, VdU 2 in KPOe 1 odbornika. — Dne 28. 3. 1950 se je novoizvoljeni občinski odbor v svrhu volitve župana sestel ob navzočnosti okrajnega glavarja. Predsedstvo je vodil najstarejši odbornik, dosedanji župan g. Schönlieb. Od oddanih 16 glasov je bilo oddanih 12 za ravnatelja glavne šole, g. Franca Lang, 4 glasovi so bili oddani za bivšega župana Schönlieba.

Ljudstvo je narodno strpno in nikomur zaradi nemške ali italijanske narodnosti ni sovražno razpoloženo. Vsak je v Jugoslaviji enako praven, ki pošteno dela za novo državo, ker sovražnik ljudstva je lahko tudi Slovenec, če hoče živeti brez dela na račun izkoriščanega ljudstva. Pravil mi je star borec, ki je bil pred vojno brezpraven človek, da nosi danes veliko odgovornost v krajevnem ljudskem odboru, ki je kakor pri nas okrajno glavarstvo. Opazil sem, da v Jugoslaviji ne gradijo socializma samo v tem, da gradijo velike tovarne, ceste, železnice, združeno življenje, temveč tudi v družabnem življenju, v srcih jugoslovanskih narodov in dejansko izvajajo geslo: „Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe“.

S tem je bil izvoljen za župana SPOe-jevec g. Franc Lang. Novoizvoljeni mestni odbor ima pred seboj ogromno dela in opravkov in treba bo napeti vse moči, da se bodo premostile vse ovire. Izgraditev cest, vodovoda ter novo pokopališče so najnujnejši projekti, s katerim delom bo treba začeti takoj. Zanimivo je dejstvo, da je novoizvoljeni župan, četudi rodem Nmec, že takoj ob prvi seji naglasil, da hoče delovati tudi v korist slovenskega prebivalstva. — Sicer je to nekaj samo po sebi razumljivega, saj je postal župan v občini, ki je bila popolnoma slovenska in ima tudi še danes slovensko večino. Bližnja bodočnost pa bo pokazala, koliko smemo verjeti njegovim besedam.

Št. Primož v Podjuni. V nedeljo, 2. aprila t. l., je bil zaključen drugi šiviljski tečaj, ki ga je Slovenska kmečka zveza v letošnji zimski sezoni organizirala v št. Primožu. Oba tečaja sta bila v gostoljubni Voglnovi hiši in dolžni smo, da se Voglnovim zahvalimo za nad vse prijazno naklonjenost, ki so jo tečajem izkazali in tako tudi pripomogli, da sta se oba tečaja brezhibno razvijala. Ta drugi tečaj je trajal od 13. marca do 2. aprila 1950 pod priznanim vodstvom šiviljske strokovnjakinje, tovarišice Slavke Miškulnikove. Takoj po prvem uspelem tečaju so že mnogi izrazili željo, da bi SKZ še enkrat poslala tovarišico Slavko v št. Primož, ker se je že takrat več novih tečajnic

javilo, ki bi rade obiskovale šiviljski tečaj.

To željo jim je SKZ izpolnila in dvanajstim tečajnicam je bilo spet omogočeno, da so se učile šiviljske umetnosti, ker je to za nje brez dvoma koristno, ker morejo potem doma marsikaj brez stroškov same napraviti. Tečajnice so pokazale hvale vredno disciplino in marljivost, med njimi in voditeljico je vladala najlepša harmonija in zares so se dosti naučile. Spoznavale so v šiviljsko stroko spadajoča dela, od otroških obleke, ženskih kostumov, srajc in tudi moških oblek. Na razstavi so se mogli obiskovalci, ki so prihajali v izredno velikem številu, prepričati kaj in kako so se dekleta v tečaju učile, ker so razstavile veliko strokovnjaško izdelanih del in ljudje z upravičeno pohvalo niso štedili.

Med praktičnim delom so imele v tečaju tudi predavanja o higijeni, zdravstvu, prvi pomoči in tako dalje, o čemur so predavale tovarišice Milena, Hilda, Nani in tudi tovariš Gašper jih je obiskal. Tudi ta plat vzgojnega dela je za našega človeka na vasi koristna.

In še več. Za zaključno prireditve so poskrbele tudi za duševni užitek in prosveto. Igralke same, ki so žrtvovale večere, so imele korist od naštudiranja igre „Begunka“, ker so spoznavale lepoto in bogastvo slovenskega jezika. Zato je bil tudi popoldne izpolnjen z lepim sporedom, kjer so dekleta pokazale, da se znajo postaviti tudi na odru in priznati moramo, da so si vloge v zelo kratkem času, ki so ga imele na razpolago, temeljito osvojile in vloge kakor Albert, Mira, Lucija, dr. Doljak, Ivan in druge dobro podale. Vmes je pel zbor iz št. Vida in še tovarišica Milka je nastopila z lutkovno igro. Nagovor na zbrano občinstvo je imela tovarišica Milena.

Na večer pa so se zbrale tečajnice, nekateri domačini, ki so se jim pridružili tudi fantje, k poslovilnemu večeru, na katerem ni manjkalo naše pesmi in pristne dobre volje, ki je običajna, kjer se zbere naša mladina. Središče večera pa je bila tovarišica voditeljica in prav prisrčno so se od nje poslovile njene tečajnice, ki ji bodo ostale za njen trud trajno hvaležne.

Nikakor pa tudi ta dan niso mogli nekateri nestrpnosti brzdati svoje jeze nad lepo uspelo slovensko prireditvijo ter so dali svoji mržnji duška na prav pobalinski način, ko so se zagnali v nekatere naše fante, ki so se vračali domov. S takimi nekulturnimi nastopi nas seveda ne prestrašijo in ne preplašijo.

Medtem se je izpraznila tudi mevtura in Johan, ki ni mogel napolniti ponevce- je zgrabil posodo za ušesa, jo poveznil in postavil mirno nazaj na skobeljnik.

„Toda notri je bilo še za dobre tri ponevce!“ je zatarnal Sirničar Gravp, ki je mislil piti za njim.

„Vi še ne poznate našega Johana!“ so se rezali Johanovi tovariši.

Sirničar Rebernig je pristopil k postelji in sunil spečega.

„Po mošt!“

Iz postelje je vstal mlad, petnajstleten fant, si pomencal oči ter prijel za vedro.

„To je četrta?“ je dejal Rebernig.

„Ne, to je peta!“ je trdil fant.

„Mi smo že od včeraj tu!“ je pojasnjeval Rebernig.

„Sodim, da drži mevtura najmanj petnajst litrov...“ je menil Gregl.

Ko so čakali na mošt, so drug drugemu pripovedovali, kako so prišli sem. Sirničani so se dvignili že pred tremi dnevi; mobiliziral jih je z drugimi rojaki lokalni Heimatschutz; dva sta bila kmečka sinova, dva pa hlapca, a vsi štirje so bili bivši avstrijski soldati. Dva dni so potrebovali, da so prišli do meje, včeraj so

se pod noč izgubili in s težavo našli to zavetišče.

„Ali ste šli mimo Birnpamarja?“ je vprašal Anderle.

„Šli!“ so pritrdili Sirničani.

„Ste morda videli patra Lobisserja?“

Medtem se je fant vrnil z moštom, postavil mevtro na skobeljnik, napravil s kredo peti ris na črna vrata, se zvrnil nazaj na ležišče in takoj zasmrčal.

„Ali ste tam videli patra Lobisserja in njegovo kompanijo?“ je hotel vedeti skrbni Anderle, ko so že vsi odpili. Toda zdaj so se Sirničani razhudili.

„Kaj toliko vrtate za tem Lobisserjem? Ali vam je morda tukaj slabo? Mošta imate kolikor hočete... z gospodarjem smo se zmenili za mevtre — kolikor jih popijemo, toliko jih plačamo... in reči moramo, da je cena krščanska, čeprav je gospodar vindišar...“

Hlapci iz Grancitela se niso mogli znebiti nekega začudenja.

„Kaj pa tako debelo gledate... Ali mislite, da bomo nosili tja glave na prodaj? ...“

Osem svetlih oči je lokavo zrlo v grancitelske hlapce...

„Jaz tudi tako 'mislim!...'“ se je oglasil Gregl in se vzpodbudno ozrl po svojih tovariših.

Takoj nato je napolnil nizko izbo kožat smeh, ki je privrel iz vseh dvanajstih grl hkrati:

„Ha, ha, ha, ha, ha...“

Zdaj so se šele razumeli...

„Pred tremi dnevi nas je poklical župan in nam rekel: — Domovina je v nevarnosti, čuši se pripravljajo, da osvojijo Celovec. Treba jih je nagnati iz dežele. Vi itak nimate pravega dela in namesto da kradete po Henkel-Donnersmarkovem revirju divjačino — kolikor je je sploh še ostalo — vzemite rajši puške, pa pojedite na fronto. — Ta kanalja je štiri leta smrdela doma, rekvirirala živež in se zredila za dvajset kil — ko smo se mi pobijali po frontah! — Zakaj pa ti ne greš na fronto — lepo te prosim! Da! — Mi smo si mislili: dobro, gremo, toda naj nas strela zadene, če bomo videli le enega čuša... Kaj pa nas čuši sploh brigajo? Če hočejo biti vindišarji sami svoji ali če hočejo s Srbi ali s komer koli — kaj nam to mar... Naj gredo z vragom...“

„Mi smo... ravno tako mislili!“ se je odkril Anderle. „Kaj bi se po-

bijali med seboj — za prazen nič...“

Potem se skoraj do svita pili in jedli in si na dolgo pripovedovali svoje doživljaje; dve nove mevturi sta še priromali iz kleti, poleg tega so izpili tudi žganje, ki so ga kloštrski hlapci imeli s seboj. Ob svitu pa so zaporedoma umolknili. Nekateri so obležali na klopeh, večina se je privlekla do gumna in brez življenja popadala po kupih sena in slame...

Ko so naslednjega dne vstali, se je sonce že spet nagnilo čez Uršljo goro. Naprosili so gospodinjo, naj jim skuha žgancev; potem so takoj načeli osmo mevtro. Nista minili dve uri in že so bili zopet pijani. Miha in Johan sta najprej omagala. Padla sta za plot, kamor sta prej hodila vsake pol ure, in zaspala kot ubita.

Sirničani so se razburili. „Ta nas bosta še izdala! Zakaj ne gresta na gumno? Če bi ju kdo opazil? ...“

Tiče, Gregl in Jorgl so nezavestna tovariša spravili pod hlevski kap na kup smrekove stelje, kjer sta spala dalje. Motl je obležal na postelji v izbi, a drugi so žulili dalje.

(Dalje)

Podpore za izboljšanje planinskih pašnikov

Paša postaja eden najbolj perečih notranjegospodarskih problemov številnih kmetij širom naše zemlje. Dva faktorja sta v glavnem vzrok stopnjujočega pomanjkanja paše:

1. Naši pašniki — dolinski kakor tudi planinski — ki so last vaških skupnosti ali pa zasebna last posameznih kmetov, skozi desetletja niso bili osnaženi in očiščeni, niso bili trebljeni grmičevja, ščavja, kamenja itd. in tudi niso bili kultivirani. Dočim so v nemškem predelu v zadnjih desetletjih bila z močno državno podporo izvedena številna izboljšavanja planin in pašnikov, beleži celotno slovensko ozemlje le nekaj posameznih primerov izboljšavanja in regulacij planinskih pašnikov.

2. Številni gorski in gozdni pašniki, kjer so kmetje v drugi polovici 19. stoletja dobili po gozdnih planjavah veleposestniških zemljišč priznano servitutno pravico za pašo svoje živine in ovc, so od tistega časa naprej tako zarasli z gozdnim drevjem ali grmičevjem, da po njih ni več mogoče pasti. Večinoma so se protokoli o teh servitutnih pravicah in obojestranskih obveznostih, ki so bili napravljeni na osnovi cesarskega patenta od 5. julija 1853 in od katerih bi moral biti en izvod v lasti enega izmed servitutnikov ali pa shranjen pri občini, izgubili. Tako veliko kmetov nima več jasnega pojma o svojih pravicah paše in si veleposestniki oziroma njihovi gozdarji dovolijo marsikako neupravičeno prepoved paše kmetom, kjer bi smeli pasti. Še več. Kmetje nimajo nobenega pravega prijema pri rokah, s pomočjo katerega bi lastnika teh pašnikov prisilili k čiščenju in snaženju ter drugi oskrbi pašnikov.

Ker vemo, da nam nihče ne bo poklonil in prostovoljno vrnil pravice do paše in da nas nobena oblast ne bo posebej pozivala in vabila k izboljšanju in regulaciji planin in pašnikov, bo potrebno in glede na obči kmečki gospodarski razvoj nujno, da se bomo za to sami pobrigali.

V zvezi s tem nekaj namigov in prijemov k temu vprašanju.

K prvemu vprašanju to-le:

Država in dežela preko agrarnih okrajnih oblasti (Agrarbezirksbehörde) letno prispevata stotisoče šilingov za regulacije planin in pašnikov (napravo potov, kultiviranje planin, napravo hlevov, vodovodov, itd.) in za snaženje in čiščenje planin (odstranitev grmičevja, ščavja,

kamenja) ter napravo ograj in pregraj itd. Prvo so akcije, ki zahtevajo podrobnejših priprav s strani pristojnih strokovnjakov in zato trajajo več let. Podpore za to daje navadno do 50 odstot. vseh stroškov regulacije. Podpore se izplačujejo v obrokih, odvisnih od tega, kako delo napreduje. Vsekakor mora prijeti projekt biti zaključen tekom štirih do pet let. Prošnje za doseg te podpre je treba vložiti pri agrarnih okrajnih oblasteh (Agrarbezirksbehörde).

Za snaženje in čiščenje planin in pašnikov je to bolj enostavno, ker za to ni potrebno načrtovanje s strani pristojnih strokovnjakov. Pri agrarnih okrajnih oblasteh (za slovenske kraje Celovec in Beljak) se dobijo posebni formularji, katere je treba najpozneje do 1. oktobra izpolnjene vrniti nazaj. Na formularjih je treba navesti, koliko delovnih dni je prošilec za podporo napravil pri trebljenju, odstranjevanju kamenja, preoravanju, osuševanju ali namakanju pašnika ali pri napravi pregrad za menjalne pašnike. Navesti je treba tudi velikost površine, ki je bila izboljšana, nadalje koliko travnega semena, umetnih gnojil, žice ali drenažnih cevi je v ta namen porabil. Po oceni in ogledu izvršenih del od strani strokovnjaka agrarne okrajne oblasti dobi za ta dela izplačano podporo v višini do 50 odstot. Kdor bi si pa o potrebi raznih del ne bil na jasnem, naj zahteva pred pričetkom dela strokovnjaka od agrarne okrajne oblasti in se potem ravna po njegovih nasvetih.

Kako smo že in kako bomo letos še oskrbovali jara žita

Za čim večji pridelek jarih žit ni odločilno samo to, da smo zadostno in pravilno gnojilo, ampak je morda tudi **obdelovanje** zemlje, ki se mora po potrebi **nadaljevati vse do tleja, dokler jarina ne doseže višine enega čevlja**. Gnojila bodo učinkovala samo in bo posevek uspeval le, če bo v zemlji vedno zadostni zrak in vlaga ter rastline ne bo oviral v razvoju plevel. Zato je treba tudi vse jarine — razen rži — sistematično **branati**. (V naprednejših deželah jih okopujejo!). Za to delo nam najbolj služi lažja žična brana, katero vam oskrbi tudi Zveza slovenskih zadrug v Celovcu, ako je še nimate.

Prvo brananje jarih žit: ovsa, ječmena in pšenice se izvrši, še pre-

Korenje, naša najboljša okopavina

Pretežno bo letos menda že pozno za setev korenja, toda eden ali drugi ga bo mogel in hotel le še sejati. Saj daje korenje izmed vseh korenin in gomoljnic za živino najboljše krmo, ker vsebuje veliko vitaminov in mnogo več rudninskih snovi, kakor pesa. V tem pogledu daleč nadkraljuje vse druge koreninice. Posebno priljubljeno je korenje za konje in skoraj nenadomestljivo je za plemenske svinje s prasci posebno v sedanjem pomladanskem času, ko živalim tako zelo primanjkuje vitaminov. V Sloveniji so svoječasno sejali korenje predvsem v ječmen, v Podjuni pa pravijo, da ga sejejo v čistem posevku. En način setve korenja, ki bi bil tu in tam mogoč tudi še pri nas, bi bila podsetev v ozimno rž.

Pogoj za uspeh setve korenja v rž bi bil, da je zemlja absolutno prosta pšenice in da tudi z raznimi semenskimi pleveli ni preveč okužena. Po žetvi rži naj bi namreč osta-

la zemlja brez plevela, tako da bi si prihranili vse zamudne pletve in drugo nadaljnje oskrbovanje.

Setev korenja izvršimo spomladi s strojem ali z roko, čim je rž za ped visoka. Seme pomešamo s trikratno prostorninsko množino žagovine ali pa s peskom. Medsebojna razdalja vrst naj znaša pri setvi s strojem 20 cm. Ob gostejši rži, sveži zemlji in zadostnih padavinah ni potrebno posebno valjanje, sicer pa je lahko valjanje priporočljivo. Kakršna koli nadaljnja oskrbovalna dela bi bila ob tej posetvi pretežno nepotrebna.

Ob dozorevanju rži bi bila zelj korenja približno 10 cm visoka. Potrebna fosforna in kalijeva gnojila bi dali naravno že predsadežu, dočim bi po žetvi rži za korenje rahlo zabranali še 300 kg apnenega amonijevega solitra na 1 ha.

Korenje bi v pozni jeseni izruvali enostavno z oralom.

Vernik

K drugemu vprašanju pa to-le:

Posamezni kmetje oz. vaške skupnosti ali skupine kmetov, ki imajo po veleposestniških planinah ali gozdovih pravico paše in tam iz kakršnih koli razlogov ne morejo ali ne smejo več pasti, naj čim prej dobijo v roke protokole o svoječasno sklenjenih določilih o pravicah in dolžnostih obeh partnerjev (Regulierungsbestimmungen), da si bodo najprej na jasnem, kako izgledajo in kje imajo servitutne pravice. Takšni protokoli morajo biti shranjeni na občini, na zemljiški knjigi pri okrajnem sodišču ali pa na agrarni okrajni oblasti. Od protokola naj si pustijo napraviti prepis.

Ker določbe svoječasnega cesarskega patenta in sklenjena določila

Dvoje opozoril sadjarjem

Če imate sadna drevesa, ki imajo cvečno brstje dobro zastavljeno in ki so poleg tega še zlahka predvsem pa zgodnjih sort in jim v jeseni niste zakopali gnojja, potem jim sedaj spomladi pognojite z gnojnico ali s stranišnim gnojem. Gre za to, da bi drevesa bolj obrodila, da bo jeseni več lepega sadja za prodajo. Gnojenje lahko izvršite v zavetnih legah že v drugi polovici aprila, dočim bi v prostih vetrovnih legah gnojili šele, ko ni več nevarnosti kakšnega mraza ali slane.

Čista gnojnica ali stranišni gnoj sta preostra. Zato jih je treba z vo-

pred 30. leti niso odgovarjala več dejanskim razmeram po gozdnih pašnikih, je bil 10. marca 1920 sklenjen lozadevno nov deželni zakon glede ločitve (zamene) ureditve in novoureditve gozdnih, pašniških in poljskih servitutov (L.G.B.I. XXII. Stück, 41. Gesetz v. 10. März 1920). Po tem zakonu je možna ločitev paše in gozda, določitev in izkaz paše in nova ureditev svoječasnih določb glede servitutov.

Na osnovi tega zakona se pri agrarni okrajni oblasti lahko vložijo zahteva za to ali ono v poštev prihajajočo spremembo oz. novodoločitev v pašniških servitutih.

Zakon leži na razpolago in v upogled v pisarni Pokrajinskega odbora Slovenske kmečke zveze v Celovcu, ki daje tudi potrebne nasvete in pomaga pri ureditvi stvari. Pogoj pa je seveda, da je na razpolago tudi svoječasni zgoraj omenjeni protokol, ki ga mora vsak zainteresirani ali skupina interesentov prineseti seboj.

Blaž Singer

do razredčiti. Gnojnice lahko dodamo majhen odstotek superfosfata, potem bo gnojenje popolno. Gnojite pa tako-le: Pod drevesno krono predvsem pa pod njenim robom navzven napravite s kakšnim kolom primerne luknje, v katere vlijete z žetvarom gnojnico. Na ta način bo šlo najmanj dušika v zgubo.

Da bo precepljeno drevje čim prej obrodilo, leži v veliki meri na sadjarju samem. Kaj napraviti?

Če je bilo precepljanje dobro izvedeno in smo pred precepljanjem drevesu tudi pognojili, potem so cepiči že v letu cepljenja močno pogneli. Zato jih je treba v prvem letu po cepljenju prikrajšati. Mladiki, ki je podaljšek glavne voditeljice (veja, ki raste v višino), prirežemo na 40 do 50 cm, mladike, ki naj nadaljujejo stranske veje, pa za polovico. Pri starejšem drevju seveda nismo vcepili samo ene mladike, temveč dve, štiri in morda še več. Zato na vseh vejah preostale mladike ali prirežemo na 3 do 4 očesa ali pa jih pustimo v svoji dolžini, jih vsločimo in privežemo z vrstico navzdol. Le konkurenčne mladike moramo odstraniti. V drugem in tretjem letu spet krajšamo glavno voditeljico, vse nove stranske mladike pa spet privežemo navzdol.

S tem prisilimo mladike k tvorbi rodnege lesa in cvetnega brstja po vsej dolžini privezanih mladik. Tretje leto po precepljanju nam bodo take mladike že rodile. Pa tudi drevesu je to v korist. Pustili smo mu več listnih očesc, zato je več listja, drevo si prej opomore in tudi rane mu prej zacelijo.

Dobrohotnež

Važno za tistega, komur so zaradi ohromelosti vzeli svinje!

Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo je izdalo odlok, po katerem mora pristojna oblast (v primeru kužne ohromelosti svinj okrajno glavarstvo) najhitrejšim potom določiti in izplačati od države zagotovljeno odškodnino. Prizadetemu oblast pred popolno poravnavo škoda, ki mu je nastala z odvzemanjem svinj, lahko izplača predjem (Vorschuß) iz izkupička prodanega mesa.

Pobrigajte se, da ne boste ob tako veliki škodi še tedne in mesece čakali na odškodnino.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Vellkovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1824/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik. Tiskar: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.